

ความหมายของคำว่า “เกรงใจ” และลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย*

ทักษิณ เมนการวัฒนา**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายทุกแง่มุมของคำว่า “เกรงใจ” ในภาษาไทย และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจากการความหมายดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า เกรงใจ มีความหมายประจำคำ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ และ ‘กลัวว่าลิงที่เกิดขึ้นแล้วอาจเป็นการรบกวน’ มีความหมายทางวัฒนธรรม 3 ความหมาย ได้แก่ วัฒนธรรมตอบรับ วัฒนธรรมปฏิเสธ และวัฒนธรรมขอบคุณ มีความหมายทางสังคม 2 ความหมาย คือ ผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมต่างกันว่าผู้ฟัง และผู้พูดไม่สนิทสนมกับผู้ฟัง ซึ่งความหมายทั้งหมดนี้จะห้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยว่า เป็นสังคมแบบรวมกลุ่ม ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น และมีวิธีชีวิตที่มุ่งพั้นกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: คำสำคัญทางวัฒนธรรม ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัฒนธรรม ความหมายทางสังคมวัฒนธรรมไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ‘การวิเคราะห์ความหมายแบบครอบคลุมของคำสำคัญทางวัฒนธรรม ‘ไม่เป็นไร’ ‘เกรงใจ’ และ ‘ขอโทษ’ ในภาษาไทยตามแนวทางทฤษฎีกิภาษารัฐศาสตร์ธรรมชาติ’ ผู้วิจัยขอรับขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประลิทธ์รัฐสินธุ เป็นอย่างสูงที่ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนบทความ

** นักศึกษาปริญญาเอก ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, E-mail: thnmek@yahoo.com

The Comprehensive Meanings of *Krengchai* and the Important Aspects of Thai Culture*

Thasanee Mekthawornwathana **

Abstract

This paper aims at investigating the comprehensive meanings of krengchai in Thai and analyzing the important aspects of Thai culture from these meanings. The result revealed that krengchai has three literal meanings, ‘respect’, ‘afraid that other people would feel unsatisfied’ and ‘afraid that what has happened might bother others’. Also the study showed that krengchai carries three speech-act meanings, thanking, accepting and refusing. It also showed that krengchai has two social meanings, the speaker has lower status than the addressee or the speaker and the addressee are not close to each other. All these meanings reflect that Thai is a collective society and Thais place a high value on elderly, care for other people’s feeling and hold the daily life to the Buddha’s teaching.

Keywords: Cultural Keyword, Literal Meaning, Speech-Act Meaning, Social Meaning, Thai Culture

* This article is a part the PhD dissertation, ‘The Natural Semantic Metalanguage Approach to a Study of The Comprehensive Meanings of The Cultural Keywords ‘maipenrai’ ‘krengchai’, and ‘khotot’ in Thai’. I am grateful to Professor Amara Prasithrathsint for her helpful comments on an earlier version of this paper.

** PhD candidate at Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University Phyathai Road, Pathumwan, Bangkok 10330 THAILAND, E-mail: thnmek@yahoo.com

บทนำ

คำว่า เกรงใจ ในภาษาไทยมีความคลุมเครือในแง่การให้นิยามความหมาย รวมทั้งการกำหนดประเภททางไวยากรณ์ เนื่องจากยังไม่มีการกำหนดไว้อย่างแน่ชัดไว้ในพจนานุกรมว่าโดยแท้จริงแล้ว มีความหมายว่าอะไรได้บ้าง หรือสามารถทำหน้าที่เป็นคำประเภทใดในภาษาไทยได้บ้าง ซึ่งปัญหาการขาดแคลงอ้างอิงทางความหมายทุกแห่งมุ่งที่ถูกต้องและชัดเจนของคำสำคัญดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการใช้ภาษาไทยสำหรับคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงการแปลที่ไม่สามารถแนใจได้ว่า เกรงใจ ควรถอดความเป็นคำใดในภาษาต่างประเทศ และไม่รู้ว่าควรใช้คำต่างประเทศใดที่ถอดความให้มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับทั้งสองคำนี้มากที่สุด เนื่องจากไม่รู้ความหมายที่ชัดเจนในภาษาไทย

อักษรภารกิจานศัพท์ ของหมอบลัดเลย์ พ.ศ. 2461 ให้ความหมายคำว่า เกรงใจ ไว้ว่า หมายถึง ‘คนจะทำการสิ่งใด ถ้าจะผิดจากสิ่งใดโดยรักษาใจผู้อื่น เพราะกลัวเขาจะโกรธ’ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า ‘ไม่อยากจะให้ผู้อื่นรู้สึกลำบาก เดือดร้อน รำคาญใจ’ นวารรณ พันธุเมธ (2544) ให้ความหมายไว้ว่า ‘เกรงว่าจะรบกวนทำให้มีพ้อใจ เช่นเปิดวิทยุไม่เกรงใจเพื่อนบ้าน’ ส่วนเรียรชัย อุ่ยมารเมธ (2546) ให้ความหมายไว้ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘อ่อนน้อมถ่อมตนเกินไป’ และ ‘กลัวจะเป็นการรบกวน’ ในขณะที่ชาย โพธิสิตา (2535) ให้ความหมายไว้ว่า ‘การหลีกเลี่ยงการกระทำและคำพูดอันจะทำให้ผู้อื่นซึ่งเรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยเกิดความไม่สงบใจ ไม่พ้อใจ หรือได้รับการกระทบกระเทือนด้วยประการใด ๆ ก็ตาม’ ซึ่งการให้ความหมายที่แตกต่างกันเช่นนี้ ทำให้เกิดความสับสนว่าควรยึดความหมายจากแหล่งใด เป็นแหล่ง อ้างอิงความหมายของคำว่า เกรงใจ

เกรงใจ ยังมีความน่าสนใจในแง่ที่เป็นคำที่ไม่พบในสังคมตะวันตก และไม่มีคำศัพท์ใดในภาษาอังกฤษที่มีสามารถใช้แทนคำนี้ได้ จนเกิดเป็นคำสามที่หลายคนสงสัยว่า ‘เกรงใจแปลว่าอะไร ในภาษาอังกฤษ’ และสังเกตว่ามีพื้นค琪็ตบุคที่เขียนโดยชาวต่างชาติที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย จำนวนหลายเล่มพยายามให้คำตอบนี้ เช่น ‘หนังสือเรื่อง cross-culture ฝรั่งไม่เข้าใจ คนไทยไม่เก็ท’ ของคริสโตเฟอร์ ไรท์ (2549) และ ‘เกรงใจแปลว่าอะไร’ ของแอนดรู บีก์ส (2547) ที่มีมุ่งมองค้ายกันว่า ในวัฒนธรรมตะวันตกนั้น ไม่มีคำว่าเกรงใจโดยตรง แต่มีคำพูดอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าเกรงใจ ได้แก่ ‘don't impose’ ‘put yourself in the other people's shoes’ หรือ ‘consideration’ หรือ ‘considerate’ โดยให้เหตุผลตามมุ่งมองของชาวตะวันตกว่า เกรงใจ เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กับสังคมแบบพึ่งพา นิยมการทำงานเป็นกลุ่ม ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และความรู้สึกของผู้อื่น (Collective; Group Oriented; Relationships Oriented; Soft Culture) เป็นคำที่มีความหมายกว้างและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นความเปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นสังคมแบบอิสระ นิยมการทำงาน

คนเดียว ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่ได้มากกว่าคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น (Individualist; Self-Oriented; Results Oriented; Hard Culture)

ในงานเขียนเรื่อง ‘Reflections on Thai Culture’ ของคลอสเนอร์ (2530) ได้กล่าวถึงสังคมไทยไว้อย่างน่าสนใจว่า เป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ ‘จิตใจ’ ที่มีต่อสถานการณ์ได้สถานการณ์สังเกตได้จากในภาษาไทยมักพบคำจำนวนมากที่เกิดร่วมกับคำว่า ใจ เช่น ‘ใจเย็น’ ‘ใจดี’ ‘ใจกว้าง’ ‘ใจร้อน’ ‘เกรงใจ’ และคำอื่น ๆ โดยพยายามให้ความหมายของคำว่า เกรงใจ ในฐานะชาวต่างประเทศที่คุ้นเคยกับสังคมไทยไว้ว่า เกรงใจ หมายถึงทัศนคติที่ทำให้มีต่อผู้อื่นสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นสภาพความแตกต่างระหว่างสถานภาพทางสังคมของบุคคลได้เป็นอย่างดี โดยพบว่าผู้น้อยมักเกรงใจผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า การเกรงใจอาจเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นความไม่แน่ใจ หรือไม่ต้องการบังคับให้ผู้อื่นกระทำในลักษณะที่ตนเองต้องการ

การให้ความหมายของคำว่า เก่งใจ โดยชาติต่างประเทศที่คุ้นเคยกับประเทศไทยข้างต้น เป็นการพยายามให้ความหมายของคำในภาษาไทยโดยชาติต่างประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มความเป็นไปได้สูง ว่าความหมายที่ได้มักคลาดเคลื่อนจากความหมายที่แท้จริง เนื่องจากการใช้ภาษาของแต่ละวัฒนธรรม มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการมองโลกของคนในสังคมนั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ เวียบิคกา (Wiezbicka, 1997) ที่มองว่าการใช้ภาษาของคนในสังคมหนึ่ง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็น ลักษณะวัฒนธรรมของสังคมนั้นได้ ๆ เนื่องจากภาษาเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวิธีการคิด การมองโลก ความเชื่อและแบบแผนความประพฤติที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งจนเกิดเป็นวัฒนธรรมของ สังคม ซึ่งแต่ละสังคมก็จะมีลักษณะเฉพาะตัวต่างจากสังคมอื่น และความต่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็น ได้จาก ‘ภาษา’ ที่เป็นเสมือนเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของคนในแต่ละสังคม

สำหรับการให้ความหมายที่ขัดเจนของคำสำคัญโดยแหล่งที่อ้างอิงที่เขื่องถือได้โดยคนไทยเจ้าของภาษา เช่น ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หรือในพจนานุกรมฉบับประยุกต์อื่น ๆ ก็ยังไม่พบว่ามีการกำหนดว่าโดยแท้จริงแล้ว คำว่า เกรงใจ มีความหมายได้ว่าอย่างไรได้บ้างในภาษาไทย ซึ่งผลเสียของการขาดแหล่งอ้างอิงดังกล่าว คือ ทำให้เกิดปัญหาว่าถึงแม้ว่าคนไทยโดยส่วนใหญ่รู้ว่า เกรงใจ ใช้เพื่อให้รู้ได้บ้าง แต่ไม่สามารถบอกได้ว่ามีความหมายว่าอย่างไร เช่น อาจบอกได้ว่า เกรงใจ ใช้เพื่อบ钳制 โดยยกตัวอย่างประโยค ‘เกรงใจ เธอกินไปก่อนเลย ไม่ต้องรอเรา’ หรือรู้ว่าประโยค ‘เกรงใจ จริง ๆ ที่หลังมาเมื่อเปล่าก็ได้’ สามารถใช้ได้เพื่อแสดงว่าผู้พูดขอบคุณ และไม่ต้องการรับกวนผู้ฟัง แต่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าความหมายของคำว่า เกรงใจ ในแต่ละประโยคคืออะไร ดังนั้น การค้นหาความหมายจริง ๆ ที่เป็นไปได้ทั้งหมดของ เกรงใจ ยังคงเป็นปัญหาที่น่าเบิกบดีเพื่อให้คำตอบที่ขัดเจน ดังนั้น การศึกษาเรื่องความหมายของคำนี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากสังเกตได้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ใช้คำว่า เกรงใจ ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป ดังนั้น คำนี้จึงน่าจะมีความผูกพันกับคนไทยอย่างแน่นแฟ้น และถือได้ว่า เป็น คำสำคัญ (keyword) ของสังคมไทยซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยได้

คำสำคัญในแต่ละภาษาอาจปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ อาทิ วัจกรรม การใช้คำต้องห้าม รวมถึงข้อมูลนิยมอื่นทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางสังคมและคุณค่าทางสังคม ได้แก่ สุภาษิต คำที่มักปรากฏร่วมกัน (Collocations) การสนทนาพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน การใช้คำลงท้าย คำอุทาน การใช้คำขึ้นต้น และการอ้างถึง (Goddard, 2004; Goddard, 2006; Goddard and Wierzbicka, 2004; Wierzbicka, 1997) ที่สามารถสะท้อนให้เห็นรัฐธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ ได้เด่นชัดที่สุด ซึ่งโดยมักเป็นคำที่ใช้บ่อยในการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนในสังคม ซึ่งจากคำจำกัดความ คำสำคัญ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมองว่า เกรงใจ คือคำสำคัญคำหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาความหมายทุกแง่มุมของ เกรงใจ จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของสังคมไทยได้ชัดเจน

จากการสำรวจเอกสาร พนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคำว่า เกรงใจ คือ งานของสุรศิริมหาวรรณ (2546) ที่ศึกษาเรื่อง ‘ค่านิยมเรื่องความเกรงใจกับความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน ระหว่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย และเพื่อสำรวจการรับรู้ความหมายของคำว่า เกรงใจ ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติต่อความหมายของคำว่า เกรงใจ ที่พูดโดยพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทย รวมทั้งบทบาทของค่านิยมความเกรงใจต่อการปฏิบัติงานและต่อความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน โดยสรุรูปว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทยและพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติรับรู้ความหมายของคำว่า เกรงใจ ต่างกัน โดยพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวไทยมองว่า ความเกรงใจ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากไม่ต้องการรับกวนผู้อื่น ถึงแม้ว่าความคิดกับการกระทำจะไม่สอดคล้องกันก็ตาม ในขณะที่พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินชาวต่างชาติส่วนใหญ่เห็นว่า ความเกรงใจ หมายถึง การยื้มเสมอและไม่บ่น รวมไปถึงการแสดงความเห็นออกเห็นใจผู้อื่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางวิทยา ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์รูปภาษาที่พบ และไม่ได้อศัยทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า เกรงใจ ในทางภาษาศาสตร์ พนงานของอินจักร (Intachakra, 2011) ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นข้อจำกัดของทฤษฎีเรื่องความสุภาพตามแนวคิดของบรรวนและเลвинสัน และเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของคำว่า ความเกรงใจ ที่มีต่อการสนทนาของผู้พูดคนไทย โดยอินจักรเสนอว่าการใช้แนวคิดเรื่อง ใจ มาอธิบายความสุภาพในสังคมไทยนั้นเป็นวิธีที่เหมาะสมและใช้ได้ดีกว่าแนวคิดเรื่อง และมองว่าความสุภาพในสังคมไทยและความเกรงใจคือสิ่งเดียวกัน ไม่ว่าจะมองความสุภาพในแง่มุมใดก็ตาม อาทิ ในมุมมองว่าความสุภาพคือการดำเนินถึงความรู้สึกของผู้อื่น การแสดงความเคารพและเชื่อฟัง การแสดงออกอย่างเหมาะสม วิธีในการทำให้เกิดความเข้าใจน้อยที่สุดในการทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น งานวิจัยของอินจักรช่วยสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ว่า เกรงใจ คือเป็นคำสำคัญของสังคมไทย เนื่องจากคำนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนในสังคม แต่ยังเป็นคำที่คนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความสำคัญ และคำนึงถึงเสมอในการพูดคุยกับผู้อื่น ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจของการสื่อสารในสังคมไทย

ชี้แจงงานของอินจักร (Intachakra, 2011) ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์ความหมายของคำว่า เกรงใจ แต่ถือว่า ได้ชี้ประเด็นให้เห็นความสำคัญของคำว่า เกรงใจ ไว้อย่างน่าสนใจ

เมื่อทบทวนงานที่มุ่งวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย พบร่วมกันว่า ส่วนใหญ่มักเป็นงานทางด้านสังคมศาสตร์ อาทิ งานวิจัยของพัทธยา สายหู และคณะ (2515); ลิปิต ชีรารุคิน (2548) และบรรเทิง พาพิจิตร (2549) ซึ่งได้ข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่คล้ายคลึงกัน ว่ามีลักษณะเด่นคือรักสนุก รักพากพ้อง หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และการขัดแย้งทางสังคม แต่ประณานแสดงความเห็นออกเห็นใจ ความเมตตากรุณา และความเอื้อเพื่อเพื่อผู้อ่อนน้อม หลีกเลี่ยงการมีการมองรุนแรง ใช้ความประนีประนอมในการแก้ไขความขัดแย้ง หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์รุนแรงในการเผชิญหน้ากันโดยตรง ตลอดจนการแสดงความโกรธ ความรำคาญ ความเกลียดชัง และการแสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย แต่งงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่นั้น มักมุ่งวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทยโดยการฝึกหัดโดยการลงมือทำในสังคมโดยตรง แล้วเชื่อมโยงพฤติกรรมที่ปรากฏไปสู่รูปเรื่องวัฒนธรรม โดยไม่ได้มุ่งวิเคราะห์วัฒนธรรมผ่าน ภาษา แต่อย่างใด และไม่ได้แสดงหลักฐานที่เป็นรูปธรรมที่ขัดเจนที่สันบสนุนข้อสรุปเรื่องวัฒนธรรมที่พบ ทั้งไม่ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างภาษาและวัฒนธรรม เนื่องจากอาจมองว่าภาษาเป็นเพียงสื่อกลางของการติดต่อเท่านั้น โดยไม่ได้มองให้ลึกกลงไปร่วมกับคำในภาษาต่างมีมโนทัศน์ ความคิด ความเชื่อ และสังคมทางสังคมแห่งอยู่ ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจพฤติกรรม กิจกรรม และวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ ได้

ด้วยเหตุผลทั้งหมดข้างต้นทำให้น่าศึกษาว่า เกรงใจ มีความหมายทุกແร็มมุ่นว่าอย่างไร ได้บ้าง และจากความหมายที่พูดจะสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยได้ว่าอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการการศึกษาเรื่องความหมายของคำว่า เกรงใจ ด้วยกรอบทางภาษาศาสตร์ เนื่องจากมองว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะคนไทยส่วนใหญ่ใช้คำนี้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงน่าจะมีความผูกพันกับคนไทยอย่างแน่นแฟ้น และถือได้ว่าเป็นคำสำคัญทางวัฒนธรรม (Cultural Keyword) ของลัทธิไทย ซึ่งการศึกษาความหมายทุกແร็มมุ่นของคำว่า เกรงใจ น่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นบางประการของวัฒนธรรมไทยได้

วัดถุประสงค์

- เพื่อวิเคราะห์ความหมายทุกແร่อมุมของคำว่า เกรงใจ ในภาษาไทย
 - เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจากความหมายของคำว่า เกรงใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลคำพูดที่มีคำว่า เกรงใจ ประภูมิ โดยเลือกศึกษาเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการใช้จริงในชีวิตประจำวันใน 4 แหล่งหลัก ๆ เนื่องจากต้องการให้ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ครอบคลุมประยุคใช้จริงในปัจจุบันให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และวน้ำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มา

วิเคราะห์ความหมายทั้งหมดที่เป็นไปได้ของคำว่า เกรงใจ ได้แก่

- 1) คลังข้อมูลภาษาไทยบนเว็บไซต์ <http://ling.arts.chula.ac.th/ThaiConc/> โดย เลือกศึกษาตัวอย่างประโยคที่มีคำว่า เกรงใจ ปรากฏอยู่จาก 9 หมวดหมู่ที่ปรากฏบนเว็บไซต์ ได้แก่ เรื่องสั้นและนวนิยาย บทความทั่วไป ข่าว หนังสือพิมพ์รุ่งเทพธุรกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บทความวิชาการ บทสนทนา สุนทรพจน์ของดีเด่นยกช่วน หลักภัยและสุนทรพจน์ของดีเด่นยก หักษณ ขันวัตร โดยได้คัดเลือกตัวอย่างประโยคจากทุกหมวดหมู่แบบสุ่ม หมวดหมู่ละ 100 ประโยค รวมจำนวนประโยคที่นำมาศึกษาทั้งสิ้น 900 ประโยค
- 2) งานเขียนประเภทต่าง ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิตยสาร และหนังสือพิมพ์
- 3) บทสนทนาทางโทรศัพท์ และวิทยุ และ
- 4) จากการสอบถามผู้ออกภาษาโดยใช้แบบสอบถาม

นำข้อความที่มีคำว่า เกรงใจ มาวิเคราะห์ความหมายหมายเหตุทุกแห่งที่เป็นไปได้ ได้แก่ ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัฒนธรรม และความหมายทางสังคม แล้วสรุปลักษณะเด่นของสังคมไทยที่สะท้อนจากความหมายทั้งหมดข้างต้นของคำว่า เกรงใจ วิธีการวิเคราะห์ความหมายประจำคำคือการทบทวนคำที่ทางภาษาไทยพัฒนาขึ้นเพื่อให้คำนี้มีความหมายที่แน่นอน โดยนำความหมายแต่ละความหมายไปแทนที่คำว่า เกรงใจ ซึ่งหากแทนที่แล้ว และได้ความหมายเหมือนกับคำว่า เกรงใจ ทุกประการ จะถือว่าความหมายนั้นคือความหมายของคำว่า เกรงใจ การวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมอาศัยกรอบทฤษฎีวัฒนธรรมตามแนวคิดของเซอร์ล (Searle, 1969) เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้พูดใช้คำว่า เกรงใจ เพื่อสื่อเจตนาใด ส่วนการวิเคราะห์ความหมายทางสังคม อาศัยความรู้ทางภาษาศาสตร์สังคม โดยพิจารณาตามตัวแปรทางสังคมว่า เกรงใจ จะปรากฏเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็นแบบใด และในสถานการณ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ จากนั้นจึงนำความหมายทั้งหมดของคำว่า เกรงใจ ที่วิเคราะห์ได้มาหาข้อสรุปเรื่องลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ความหมายประจำคำของ เกรงใจ

1.1 เกรงใจ หมายถึง ‘ยำเกรง’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า เกรงใจ₁)

เกรงใจ₁ มีความหมายว่า ‘ยำเกรง’ อาจพบนำหน้าคำสรรพนามบุรุษที่ 2 หรือคำนามหรือเงื่อนไขได้ สื่อความหมายว่าประดาหรือผู้พูด ยำเกรงคำนามที่อยู่ตามหลัง เกรงใจ ดังตัวอย่าง

- (1) ‘ผมเกรงใจ₁ พี่น้ามากเลยครับเวลาเข้ามาหาเลิฟชีน เพราะผมกลัวว่าจะต้องเทก แต่พี่น้าดีมาก ครับ จะคอยช่วยพูดให้กำลังใจผมตลอด ทำให้ผมคลายกังวล’

- (2) ‘เราเป็นประชานที่ใหม่ กรรมการเด้าอยู่กันมายุ่งแล้ว เราเก็บอ่อนข้างที่จะเกรงใจ อาจารย์ผู้ใหญ่ที่อยู่ เพราะจะนั้นเนี่ยะ ส่วนใหญ่แล้วที่จะให้ทำอะไรก็จะเป็นรุ่นน้อง ๆ’

(3) ‘นายกฯ ของปีปัจุบันคนที่เข้มมาไม่อำนวยต้องเกรงอกเกรงใจ ‘มุ้ง’ ต่าง ๆ ในพระครองตนเองมากกว่าหัวนั้นเกรงเสียงเรียกร้องของชาวบ้าน เพราะตนจำเป็นต้องอาศัยเสียงของกลุ่มการเมืองเหล่านั้น’

(4) ‘หลังจากที่นายไกรลาศถูกยิงเสียชีวิตเพียง 3 ชั่วโมง นางวรรณราตรีกิจไทรคัพท์หานางวิมลรัตน์ เพื่อขอรับเงินไปต่อเติมบ้าน โดยอ้างว่าเสียเล็กให้มากอีก นางวิมลรัตน์ เกรงใจ จึงให้รับ’

เกรงใจ₁ ในประยุคที่ (1) – (4) อาจพบในรูปคำขอนเสียงเป็น เกรงอกเกรงใจ กีตี้ และอาจพบนำหน้าคำนามหรือลักษณะเอาไว้กีตี้ โดยคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ₁ จะต้องเป็นผู้ที่อยู่เหนือประธานของประยุค เนื่องจากมีอายุมากกว่า มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า หรือมีอำนาจมากกว่า ซึ่งทำให้ประธานของประยุคต้องยำเกรง สังเกตได้จากคำที่ใช้อ้างถึงบุคคลผู้นั้นที่แสดงว่าประธานควรพึงดูแลกีตือคำนามที่ตามมา เช่น พี่อาจารย์ หรือ เสีย เช่น พี่ช่า ในประยุคที่ (1) อยู่เหนือผู้อุดม คือ ผู้ตามลำดับ เนื่องจากมีอายุและประสบการณ์มากกว่า อาจารย์ ในประยุคที่ (2) อยู่เหนือประธานของประยุคที่เป็นนักเรียน เนื่องจากมีอำนาจ และประสบการณ์มากกว่า ทำงานเดียวกับ ผู้อุดม ฯ ในพิธีกรรมการเมือง ในประยุคที่ (3) ที่อยู่เหนือ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น เนื่องจากมีอำนาจต่อรองอำนาจทางการเมืองมากกว่า และ เสีย ในประยุคที่ (4) ที่จะเอาไว้อยู่เหนือ นางวิมลรัตน์ เนื่องจากมีอำนาจและบารมีมากกว่า

นอกจากจะพินิจคุณภาพแล้ว เกรงใจ¹ ที่เป็นคำกริยา ยังพบได้ในประโยคคำสั่งให้กระทำ และสั่งห้ามไม่ให้กระทำ ดังตัวอย่าง

- (5) ‘งานนี้แม่สังวาลย์ หวังว่าคงไม่มีใครถืออภิสิทธิ์ขึ้นไปร้องร่วมกับนักร้องอาชีพบนเวที หลายงานที่ผ่านมาไม่รู้เป็นไง บางคนชอบเห็นเท็จการแสดงเป็นร้านค้าโลเกะทุกที่ เกรงใจ₁ คนที่อืบัตรเข้ามาซึมบ้างนะเจ้าคะ’

(6) ‘ตื่อมวลชนนั้นต้อง นำเสนอข่าวที่เป็นกระบวนการ และเสนอทางออกมากขึ้น ที่สำคัญองค์กร สื่อต้องไม่เกรงใจ₁ สปอนเซอร์’

(7) ‘การ ‘เข้าประมูล’ ไม่ว่าจะเข้าโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจจนถึงขั้นอุ้ม จากนี้ไปจะไม่ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะวิธีการอุ้ม แสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองมีความปรารถนาอยู่มาก ต่อไปพวกร่านไม่ต้อง เกรงใจ บคคลเหล่านี้ ไม่ว่าจะอยู่สักก็หน่วยได้ก็ตามทั้งสิ้น’

ประโยคที่ (5) – (7) แสดงให้เห็นว่า เกรงใจ₁ พบรได้ทั้งในประโยคคำสั่งให้กระทำและลังห้ามไม่ให้กระทำ หากพบรในประโยคลังให้กระทำ จะไม่พบตามหลังคำว่า ต้อง เช่น ‘เกรงใจ₁ คนขี้อับตร เข้ามาหมาบ้างนะเจ้า McCabe’ ในประโยคที่ (5) แต่หากพบรในประโยคลังห้ามไม่ให้กระทำ จะพบตามหลังคำว่า ต้อง และ ไม่ ตามโครงสร้าง ‘ต้อง + ไม่ + เกรงใจ₁’ หรือ ‘ไม่ + ต้อง + เกรงใจ₁’ เช่น ‘องค์กร สื่อต้องไม่เกรงใจ₁ สนับสนุนเชื้อร้าย’ ในประโยคที่ (6) และ ‘ต่อไปพวากท่านไม่ต้องเกรงใจ₁ บุคคลเหล่านี้’ ในประโยคที่ (7) สื่อความหมายลังให้ประชานยำเกรง หรือไม่ยำเกรงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่อยู่เหนือประชาน โดยต้องระบุบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวว่าคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยย่างเฉพะเจาะจง ไว้หลังคำว่า เกรงใจ₁ เสมอ

เกรงใจ₁ อาจพบรูป ความเกรงใจ₁ ที่สื่อความหมายว่า ความยำเกรง ตั้งตัวอย่าง

- (8) ‘มองว่าผมเป็นญาติกับนายกรัฐมนตรีที่ไปอย่างหนึ่ง จะได้มีครมารังแก หากมีการเสนอชื่อ ขึ้นมาจริง ๆ ถ้าเป็นคนอื่นอาจจะถูกถอนข้อ หรือขัดแข้งขัดขาได้ ดังนั้น การเป็นญาตินายกฯ ก็อาจจะทำให้บางฝ่ายเกิดความเกรงใจ₁ บ้าง’
- (9) ‘เนื่องจากว่าในการแข่งขัน mayoría คิดสิ่คัพครั้งที่ผ่านมา ฝ่ายไทยได้ดูแลเกาหลีได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในปีหน้า ไทยจะเป็นเจ้าภาพ จัดศึกมวยเวลต์คัพอีกด้วย ทำให้สหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ (ไอบ๊า) นำจะมีความเกรงใจ₁ ในเรื่องของการตัดสินบ้าง’

ความเกรงใจ₁ ในประโยคที่ (8) – (9) ต่างพบรในประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเชื่อมกันด้วยคำสันฐานแสดงเหตุผล เช่น ‘ทำให้’ หรือ ‘เป็นเหตุให้’ แสดงเหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่อง เป็นลำดับ โดยเหตุการณ์ในประโยคหนึ่งเกิดขึ้นก่อน และเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่ง ตามมา คือ มี/ไม่มีความเกรงใจ₁ เกิด/ไม่เกิดความเกรงใจ₁ คำว่า ความเกรงใจ₁ จึงมักพบรในประโยค ที่แสดงผลในประโยคหลัง โดยพบรตามหลังคำว่า มี หรือ เกิด ตามโครงสร้าง ‘ประโยคที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน + ส่งผลให้ /ทำให้/ เป็นเหตุให้ / จึง + มี / เกิด + ‘ความเกรงใจ₁’ เช่น “การเป็นญาตินายกฯ ก็อาจจะทำให้บางฝ่ายเกิดความเกรงใจ₁ บ้าง” ในประโยคที่ (8) และ ‘อีกทั้งในปีหน้า ไทยจะเป็นเจ้าภาพ จัดศึกมวยเวลต์คัพอีกด้วย ทำให้สหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ (ไอบ๊า) นำจะมีความเกรงใจ₁ ในเรื่องของการตัดสินบ้าง’ ในประโยคที่ (9) โครงสร้างดังกล่าว ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความเกรงใจ₁ หรือ ความยำเกรง ไม่ใช่สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้เอง แต่เกิดขึ้น เพราะความกลัวว่าจะได้รับผลเสียจากผู้ที่อยู่เหนือตน หากไม่แสดงความเกรงใจต่อบุคคลนั้น และ เมื่อเกิดขึ้นแล้วหรือไม่เกิด ก็จะแสดงว่ามี หรือไม่มี ความเกรงใจ₁ ต่อบุคคลนั้นด้วยการไม่แสดง หรือ กิริยาอย่างได้อย่างหนึ่งต่อบุคคลที่อยู่เหนือกว่าตน เช่น กล่าวคือ ประชานในประโยคที่ (8) คือฝ่ายการเมืองอื่นแสดงว่ามีความเกรงใจ₁ พล.อ.ชัยสิทธิ์ โดยการไม่ถอนข้อ หรือขัดขวางการทำงาน

และประวัติในประเทศไทยที่ (9) คือสหพันธ์มวยสมัครเล่นนานาชาติ แสดงว่ามีความเกเรงใจ,¹ ประเทศไทยโดยการตัดสินอย่างเป็นธรรม

ประเด็นข้างต้น ทำให้มองได้ว่าการแสดงความเกรงใจ₁ เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตามรูปแบบที่คุณในสังคมยอมรับว่าเหมาะสมสมในสถานการณ์นั้น ๆ เช่น สำหรับภาระ การยอมรับ การแสดงความเคารพ ดังนั้น ความเกรงใจ₁ และ ภาระยาท จึงมีความหมายใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง แต่ต่างกันตรงที่ การแสดงความเกรงใจ₁ หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่ออีกบุคคลหนึ่งที่มองว่าอยู่เหนืออกว่าตน โดยการแสดงความเข้าใจ บุคคลนั้นในรูปแบบที่หลากหลาย ส่วน การแสดงว่ามีภาระยาท มีความหมายกว้างกว่า โดยหมายรวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนทุกประเภทไม่เฉพาะกับผู้บุคคลอื่น และไม่เฉพาะแต่เพียงในแง่การแสดงความเคารพที่สังคมยอมรับว่าเหมาะสมเท่านั้น เช่น ไม่ถ่มน้ำลายลงพื้น ไม่แต่งกายผิดกาลเทศะ ซึ่งหากกระทำดังกล่าว จะไม่ถือว่าบุคคลนั้นไม่มีความเกรงใจ₁ แต่จะถือว่าไม่มีภาระยาท

เกรงใจ₁ ยังพบทามหลังคำว่า แบบ หรือ อย่าง เป็น แบบเกรงใจ₁ หรืออย่างเกรงใจ₁ โดย
อาจมีคำว่า ไม่ นำหน้าหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่า ประณานของประโยชน์กระทำ หรือไม่กระทำ
กริยาใด ๆ แบบย้ำเกรง หรือไม่ย้ำกรังกรรม

- (10) ‘ตอนแรกก็จะรู้สึกว่าหนังก็จะเกรง ๆ แบบเกรงใจ เรายิ่ง เอ่อ ไม่กล้าคุย อย่างเงียบ แต่หลัง ๆ มา สนุกมาก แบบเราต้องไปกินข้าวเย็นด้วยกันทุกวันอะรออย่างเงียบ’

(11) โดยเริ่มเกม ห้อง 2 ทีมเปิดเกมบุกใส่กันอย่างมากมัน เชลซี ทีมเยือนใช้เกมรุกโฉบตีเจ้าบ้านแบบ ไม่เกรงใจ’

(12) ‘นายลิบต์มาร์ชชิ่งยืนอยู่ข้าง ๆ ถามปืนเบา ๆ ด้วยน้ำเสียงที่เป็นกังวล สารวัตรใหญ่ยกหมากชี้ถืออยู่ในมือปืนมาสาม อีกฝ่ายแย้งอย่างเกรงใจ’

เกรงใจ ในประโยชน์ที่ (10) – (12) ต่างพบทามหลังคำว่า แบบ หรือ อย่าง โดยอาจมีคำบ่งชี้ปฏิเสธ ไม่ นำหน้าหรือไม่มีก็ได้ สื่อความหมายว่า ประธานของประโยชน์กระทำ หรือไม่กระทำ กริยาใด ๆ แบบยा�่เกรง หรือไม่ยा�่เกรงกรรม กล่าวคือ ประธานในประโยชน์ที่ (10) คือ รุ่นน้องแสดงกริยาเกรงด้วยความยा�่เกรงผู้พูดซึ่งเป็นรุ่นพี่ ประธานในประโยชน์ที่ (11) คือ ทีมเยือน ‘เหลลชี’ ให้เกมรุกโจมตีทีมเจ้าบ้าน ‘หงส์แดง’ แบบไม่ยा�่เกรง และประธานในประโยชน์ที่ (12) คือ นายสิบตำรวจ พูดແย้งอย่างยा�่เกรงสารวัตรใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

1.2 เกรงใจ หมายถึง ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า เกรงใจ)

เกรงใจ มีความหมายว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ เป็นได้ทั้งคำกริยา คำนาม และคำวิเศษณ์ เช่นเดียวกับ เกรงใจ แต่พบในบริบทที่ต่างกัน ในกรณีที่เป็นคำกริยาจะพบนำหน้าสรรพนามที่ไม่ใช่เฉพาะใคร และคำนาม ในประโยคบอกเล่า และประโยคคำสั่งห้ามไม่ให้กระทำ ดังตัวอย่าง

- (13) ‘ศรัตต์งานแล้ว เบากิดว่าครคงเล่นได้ เพราะเป็นบทผู้ ๆ เมีย ๆ โอดี กภาพของเราอาจจะเล่นได้ แต่ครปฏิเสธค่ะ ครรภ์สึกเกรงใจ สามีและก็ครอบครัว’
- (14) ‘กภาพของเจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ใช้ได้ แต่บางคนอาจจะมีปัญหา ถือเป็นเรื่องธรรมดा ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ แต่ละหน่วยเกรงใจ กัน ไม่กล้ารายงานว่าใครปฏิบัติไม่ดี’
- (15) ‘ปรากฏว่าเพาเวลล์กับเหนีย์ อกกันหน้าดำครั้งเครียดต่อหน้าบุช ใช้ภาษาดุดัน และเลิกเกรงใจ กันอย่างชัดแจ้ง’

เกรงใจ ในประโยคที่ (13) – (15) ต่างพบตามหลังประชานโดยอาจละเอประชานไว้หรือไม่ ก็ได้ และอาจพบตามหลังคำกริยาอื่นในรูปหน่วยสร้างกริยาเรียงหรือไม่ก็ได้ พบรได้ในโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่ง ตือ 1) นำหน้าคำนาม ตามโครงสร้าง ‘ประชาน + เกรงใจ + คำนาม’ เช่น ‘ครรภ์สึกเกรงใจ สามีและก็ครอบครัว’ ในประโยคที่ (13) หรือ 2) พบนหน้าคำวิเศษณ์ท้ายกริยา กัน ตามโครงสร้าง ‘ประชาน + เกรงใจ + คำวิเศษณ์ท้ายกริยา ‘กัน’ เช่น ‘แต่ละหน่วยเกรงใจ กัน ไม่กล้ารายงานว่าใครปฏิบัติไม่ดี’ ในประโยคที่ (14) และ ‘ปรากฏว่าเพาเวลล์กับเหนีย์ อกกันหน้าดำครั้งเครียดต่อหน้าบุช ใช้ภาษาดุดัน และเลิกเกรงใจ กันอย่างชัดแจ้ง’ ในประโยคที่ (15)

ทั้งนี้คำนามที่พบตามหลังคำว่า เกรงใจ ในรูปแบบที่ 1 ต่างจากคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ ใน 2 ประเด็น ตือ 1) จะต้องเป็นบุคคลเสมอ จะเป็นสิ่งของหรือนามธรรมอื่น ดังเช่นคำนามที่ ตามหลัง เกรงใจ ไม่ได้ และ 2) ไม่ได้อยู่หนี่อประชาน แต่มีความสัมพันธ์แบบสมดุล หรือมีความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลโดยมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าต่ำกว่าประชานของประโยค กล่าวคือ สามีของผู้หญิงในประโยคที่ (13) มีความสัมพันธ์แบบสมดุลกับผู้หญิงที่เป็นภารรยา คำวิเศษณ์ท้ายกริยา กัน ที่พบตามหลังคำว่า เกรงใจ ในรูปแบบที่ 2 คือ รูปภาษาที่แสดงให้เห็นว่าประชานของประโยคจำนวน 2 คนหรือมากกว่า 2 คนต่างก็กระทำการเดียวกัน ไม่ใช่มีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กระทำการ เกรงใจและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถูกเกรงใจ จึงต่างแสดงหรือไม่แสดงกริยา เกรงใจ เมื่อน ฯ กัน ซึ่งประเด็นนี้สนับสนุนข้อสันนิษฐานข้างต้นที่ว่าทั้งสองฝ่ายที่พูดถึงต่างมีคุณสมบัติหรือลักษณะบางอย่างร่วมกัน ดังนั้น จึงมีความสัมพันธ์กันแบบสมดุล ไม่ใช่ต่างกันหรือสูงกว่ากัน เช่น ประโยคที่ (14) ประชานของประโยคต่างเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อกันแต่สังกัดคุณลักษณะ และประโยคที่ (15) เพาเวลล์กับเหนีย์ต่างเป็นรัฐมนตรีของบุช

ทั้งนี้ คำว่า รู้สึก ในประโยคที่ (13) และคำว่า เกิด ในประโยคที่ (15) แสดงให้เห็นประดิษฐ์ที่น่าสนใจว่า เกรงใจ₂ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้เองจากปัจจัยภายนอก เมื่อประданมองว่าการกระทำของตนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอาจทำให้บุคคลอื่นเกิดความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหาย ดังนั้น จึงกล่าวว่าบุคคลนั้นจะไม่พอใจ ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอก คือ ความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากบุคคลอื่นจึงจะเกิดขึ้น ดังเช่น เกรงใจ₁ ในแง่จึงมองได้ว่า เกรงใจ₂ สืบความหมายถึงการกระทำที่มีความจริงใจมากกว่า เกรงใจ₁

ในกรณีที่พบในประโภคคำสั่ง จะพบเฉพาะในประโภคคำสั่งห้ามไม่ให้กระทำเท่านั้น ดังตัวอย่าง

- (16) ‘พ่อแม่ต้องประสานกับครู ไม่ใช่เกรงใจ, ไม่เข่นนั่นจะทำให้มีปัญหาพัฒนาการ ถ้าเป็นไปได้ ควรให้เด็กเข้าสังคมปกติ และโรงเรียนควรมีโปรแกรมช่วย’

(17) ‘ผมอยากรู้ว่า นายกฯ เอาริชิงเอาจังกับผู้ทำผิด อย่างเกรงใจ คนในรัฐบาล’

(18) ‘สังคมที่ปาเลสไตน์ ที่อาจจะระเบิดจนเป็นสังคมใหม่ หรือการเดินตามกรอบกองทุน การเงินระหว่างประเทศมานาน ทำให้นายชวน และคนในทำเนียบรัฐบาล ลืมไปว่าจะทำอะไรรัฐบาลไทยไม่ต้องรายงานให้ครทราบ และไม่ต้องเกรงใจ ใคร’

ประโยชน์ที่ (16) – (18) แสดงให้เห็นว่า เกรงใจ₂ จะพบเฉพาะในประโยชน์สั่งไม่ให้กระทำเท่านั้น โดยผู้พูดอาจสั่งไม่ได้กำหนดอย่างเฉพาะเจาะจงว่าจะไม่ให้ เกรงใจ₂ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดแต่ใช้สรรพนามว่า ใคร เพื่อหมายถึงบุคคลทั่วไปอย่างกว้าง ๆ ก็ได้ เช่น ‘ไม่ต้องเกรงใจ₂ ใคร’ ในประโยชน์ที่ (18) ที่สั่งไม่ให้กล่าวว่าบุคคลทั่วไปจะไม่พอใจ ต่างจาก เกรงใจ₁ ที่พับได้ทั้งในประโยชน์สั่งให้กระทำ และสั่งไม่ให้กระทำ โดยต้องสั่งไว้อย่างเฉพาะเจาะจงเสมอว่าจะให้ เกรงใจ₁ หรือไม่ให้ เกรงใจ₁ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่อยู่เหนือนประชาน แต่จะสั่งอย่างกว้าง ๆ ว่าให้เกรงใจ₁ หรือไม่ให้เกรงใจ₁ อย่างไม่เฉพาะเจาะจงว่า ใคร ไม่ได้

การที่ไม่พบ เกรงใจ ในประ邈คำสำคัญที่ให้กระทำดังเช่นที่พูดใน เกรงใจ คือข้อสนับสนุนสำคัญที่แสดงว่า เกรงใจ คือกริยาที่จะเกิดขึ้นได้เอง เมื่อบุคคลใด ๆ มองว่าการกระทำของตนเองอาจทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายก็จะแสดงกริยา เกรงใจ แต่ถ้ามองว่าไม่น่าจะมีผู้ใดได้รับความเสียหายก็จะไม่ เกรงใจ บุคคลอื่นจึงไม่สามารถสั่งให้เกิดตามใจชอบได้ขึ้น ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมน่าจะรู้ถึงข้อเท็จจริงนี้ดี ดังนั้น จึงไม่พยายามที่จะสั่งผู้อื่นจะสั่งให้บุคคลใด เกรงใจ บุคคลอื่นเนื่องจากเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่สิ่งที่สั่งได้คือ ห้าม ไม่ให้บุคคลนั้นแสดง เกรงใจ ที่เกิดขึ้นนี้ออกไปโดยพยายามอธิบายเหตุผลว่าแท้จริงแล้ว การกระทำของบุคคลนั้นไม่ได้ทำให้บุคคลอื่นเกิดความ

ເລື່ອໜ້າຍ ຕ່າງຈາກ ເກຣງໃຈ₁ ທີ່ພົບທັ້ງໃນປະໂຍຄສິ່ງໃຫ້ກະທຳແລະສິ່ງໄມ້ໃຫ້ກະທຳ ຫຶ່ງແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າ ເກຣງໃຈ₁ ເກີດຈາກຄວາມກລວ່າຕົນເອງຈະໄດ້ຮັບຄວາມເລື່ອໜ້າຍ ດັ່ງນັ້ນ ບຸກຄລອື່ນຈຶ່ງສາມາດຮັ່ງໃຫ້ເກີດໄດ້ ໂດຍທຳໃຫ້ບຸກຄລນັ້ນເກີດຄວາມກລວ່າວ່າຈະໄດ້ຮັບຄວາມເລື່ອໜ້າຍ ແລະຫາກບຸກຄລນີ້ເຂື່ອຕາມທີ່ບອກ ກີ່ຈະແສດງ ກວິ່າຍ ເກຣງໃຈ₁ ອີ່ວິ່ວໍາເກຣງຜູ້ທີ່ຈ້າກທຳໃຫ້ຕົນໄດ້ຮັບຄວາມເລື່ອໜ້າຍນັ້ນ

ເກຣງໃຈ₁ ຍັງພົບໃນຮູບ ຄວາມເກຣງໃຈ₂ ທີ່ສື່ອຄວາມໝາຍວ່າ ‘ຄວາມກລວ່າວ່າ...ຈະໄມ້ພອໃຈ’ ໄດ້ດ້ວຍ ດັ່ງຕ້ວອຍ່າງ

- (19) ‘ວ່າທີ່ເຈົາສາວຂອງພະເອກຄນດັ່ງຍັງກລ່າວເອີກດ້ວຍວ່າ ຄອງຈະຢືດເຖືອແບບລັບບັບແມ່ກັບພ່ອເປັນ ຕົວຢ່າງທີ່ມີຄວາມເກຣງໃຈ₂ ຫຶ່ງກັນແລະກັນ ແລະຕອນນີ້ພ້ອມທີ່ຈະເຂົ້າພີເຕັ້ງງານທີ່ເກີດຈຶ່ນໃນເຮົວ ຈີ້ ແລ້ວ’
- (20) ‘ຕຶກເດົາເປັນຄນທີ່ໄມ້ອາຍໃກຣ ພຸດອະໄຣໄມ້ມີຄວາມເກຣງໃຈ₂ ໄກຣ ນີ້ຈະພຸດອະໄຣກີ່ພຸດ ແມ້ກະທຳທີ່ເຮືອງ ຄວາມຮັກເຮືອງແພນເຮືອງຜູ້ໝາຍເຮືອງທີ່ໄມ້ປ່າພຸດທັ້ງໝາຍກີ່ພຸດ’
- (21) ‘ເວັບໄຊຕີ່ມີຫລາກໝາຍມາກັ້ນ ຈຶ່ງຕ້ອງມີການເລືອກສຮສິ່ງທີ່ນໍາເຂົ້ອຫວີ່ວ່າໄໝນໍາເຂົ້ອ ແລະຕ້ອງມີ ຈົງຍອຮຽມມື້ອຄວາມເກຣງໃຈ₂ ວ່າຂອງສ່ວນຮົມຕ້ອງປະຫຍັດ ໄນໃຫ້ຕິດວ່າຂອງສ່ວນຮົມໄມ້ຕ້ອງ ປະຫຍັດພົຣະໄໝໃໝ່ຂອງເຮົາ ກີ່ໃໝ່ເລອະ ຈີ້ເຫຼວະ ຈີ້ເຫຼວະ’
- (22) ‘ໃນວັນເກີດເຫຼຸ ນາຍສຸມທຽມໄດ້ພາເພື່ອນມານັ້ນກິນເຫຼາກັນ ທີ່ຂັ້ນທີ່ນີ້ຂອງບ້ານ ແລ້ວສິ່ງເລື່ອງດັ່ງມາກ ທັ້ງທີ່ເປັນເວລາຕີກມາກແລ້ວ ຕ້ວຍຄວາມເກຣງໃຈ₂ ຂ້າງບ້ານ ຕນຈີ້ໄດ້ເດີນລົງມາຈັກຂັ້ນ 2 ພຸດອູ່ ຕຽບທີ່ພັກບັນໄດ້ ຮ້ອງເຕືອນໃຫ້ນ້ອງໝາຍເລີກຕັ້ງວົງ’

ຄວາມເກຣງໃຈ₂ ໃນປະໂຍຄທີ່ (19) – (22) ພົບໃນໂຄຮງສ້າງ 2 ແບບ ຕື່ອ 1) ຕາມຫລັງຄໍາວ່າ ມີ ຫຶ່ງລຶ່ງບອກສກວະຂອງປະຮານວ່າຄວອບຄຮອງສິ່ງໄດ້ສິ່ງໜີ້ນີ້ ຕາມໂຄຮງສ້າງ ‘ມີ + ຄວາມເກຣງໃຈ₂’ ເທັນ ‘ຄອງຈະຢືດເຖືອແບບລັບບັບແມ່ກັບພ່ອເປັນຕົວຢ່າງທີ່ມີມີຄວາມເກຣງໃຈ₂ ຫຶ່ງກັນແລະກັນ’ ໃນປະໂຍຄທີ່ (19) ‘ພຸດອະໄຣໄມ້ມີຄວາມເກຣງໃຈ₂ ໄກຣ’ ໃນປະໂຍຄທີ່ (20) ແລະ ‘ຕ້ອງມີຈົງຍອຮຽມມື້ອຄວາມເກຣງໃຈ₂ ວ່າ ຂອງສ່ວນຮົມຕ້ອງປະຫຍັດ’ ໃນປະໂຍຄທີ່ (21) ແລະ 2) ພົບໃນປະໂຍຄທີ່ມີເນື້ອຄວາມເປັນເຫຼຸເປັນພລ ກັນ ຫຶ່ງເຂົ້ອມກັນຕ້ວຍຄໍາສັນຮານແສດງເຫຼຸພລ ເທັນ ດ້ວຍ...ຈຶ່ງ ໂດຍຈະພົບ ຄວາມເກຣງໃຈ₂ ໃນປະໂຍຄ ທີ່ແສດງສາເຫຼຸ ສື່ອຄວາມໝາຍວ່າປະຮານຂອງປະໂຍຄກະທຳສິ່ງໄດ້ສິ່ງໜີ້ນີ້ ເພຣະຄວາມເກຣງໃຈ₂ ເທັນ ‘ຕ້ວຍຄວາມເກຣງໃຈ₂ ຂ້າງບ້ານ ຕນຈີ້ໄດ້ເດີນລົງມາຈັກຂັ້ນ 2 ...’ ໃນປະໂຍຄທີ່ (22)

ความเกรงใจ² ที่พบตามหลังคำว่า มี ซึ่งบอกสภาวะของประธานว่าครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ได้พบร่วมกับสันธน์แสดงเหตุผล เช่น ส่งผลให้ ทำให้ หรือ เป็นเหตุให้ ในโครงสร้างแบบที่ 1) สับสนนัยสู่รูปที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า ความเกรงใจ² คือสิ่งที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล โดยไม่ต้องอาศัยความกลัวจากปัจจัยภายนอกมากระตุ้นให้เกิด ต่างจาก ความเกรงใจ¹ ที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกดีอ ความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากผู้ที่อยู่หนีอกว่า เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดเสมอ

ส่วน ความเกรงใจ² ที่พบในประโยชน์ที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเชื่อมกันด้วยคำสันฐานแสดงเหตุผล เช่น ด้วย...จึง แสดงให้เห็นว่า ความเกรงใจ¹ หรือ ความกลัวว่า (บุคคลอื่น) จะไม่พอดี ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลนั้น คือ สาเหตุที่ทำให้บุคคลกระทำลิ่งได้สิ่งหนึ่ง เพื่อบังกันไม่ให้บุคคลอื่นรู้สึกเช่นนั้น ต่างจาก ความเกรงใจ¹ ที่แม้จะพบในประโยชน์ที่แสดงความเป็นเหตุเป็นผล เช่นเดียวกัน แต่มักพบในประโยชน์ที่แสดงผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเกรงใจ² คือ ผลที่เกิดจากความกลัวว่าจะได้รับผลกระทบจากบุคคลที่อยู่เหนือกว่า บุคคลนั้นจึงต้องมี ความเกรงใจ เพื่อบังกันไม่ให้ตนเสงได้รับผลกระทบจากผู้ที่อยู่เหนือกว่านั้น

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า ความเกรงใจ² คือสิ่งที่คนในสังคมมองว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงประดิษฐา ดังจะเห็นได้จากคำพูดของผู้พูด ในประโยคที่ (19) ที่ว่า ‘คงจะยิดถือแบบฉบับ แม่กับพ่อเป็นตัวอย่างที่มีความเกรงใจซึ่งกันและกัน’ ซึ่งการพูดถึง พ่อแม่ ในบริบทเดียวกับคำว่า แบบฉบับ และ ตัวอย่าง เป็นการสื่อความหมายว่า ผู้พูดต้องการมีคุณลักษณะบางอย่างที่เป็นสิ่งที่ดี เห็นดียวกับที่พูดในพ่อแม่ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนเคารพนับถือ ซึ่งในที่นี้คือ มีความเกรงใจ² ทำองเดียวกับ ประโยคที่ (21) ที่ผู้พูดว่า จริยธรรม และ ความเกรงใจ² คือสิ่งเดียวกัน ต่างจากประโยคที่ (20) ที่ผู้พูดถึงถึง ตึก ซึ่งเป็นคนที่ไม่มีความเกรงใจ² โดยได้พูดถึงนิสัยในเชิงลบของตึกว่า ‘นึกจะพูดอะไร ก็พูด แม้กระหึ่งเรื่องความรักเรื่องแฟนเรื่องผู้ชายเรื่องที่ไม่น่าพูดทั้งหลายก็พูด’ คำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การไม่มีความเกรงใจ² คือลักษณะที่ไม่พึงประดิษฐาของคนส่วนใหญ่ในสังคม ตรงกันข้ามกับ การมีความเกรงใจ² ที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวังให้มี

‘เกรงใจ’ ยังพูดตามหลังคำว่า ‘แบบ’ หรือ ‘อย่าง’ สื่อความหมายว่า ‘แบบกล่าวว่า...จะไม่พอใจ’ หรือ ‘อย่างกล่าวว่า...จะไม่พอใจ’ ได้ด้วย ดังตัวอย่าง

- (23) ‘เจ้าของรถระบะที่มากลับรถหน้าบ้าน ชี้งนั่งดีมกินอยู่ที่ร้านมาตามอัน ออกมาดักหาเรื่อง
วิวาท และowardศักดิ์ อาย่างไม่เกรงใจ² ชาวบ้าน ซักปืนยิงขึ้นฟ้าหลายสิบند ก่อนไล่เตะ
ทำร้ายพวgnักเรียนอาชีวะต่อหน้าชาวบ้านที่ดื่นออก’

(24) ‘น้อง... โทษทีนะ... ไม่มีทิปนะ...' คุณสมหมายเอ่ยอย่างเกรงใจ, บ่อຍ'

(25) ‘ผมเจอนักการทูตหลายประเทศ เข้าก็ตอบอย่าง เกรงใจ ว่าถ้าประเทศไทยเขิญมาคุยเรื่องความร่วมมือ, สันติภาพ และความสุขยามทั้งหลาย ให้จะบอก ปฏิเสธได้เล่า’

(26) ‘เรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายฟอกเงิน ถ้าหากพูดแบบไม่เกรงใจ ให้รึต้องบอกว่าเกี่ยวข้องแต่เพียงเรื่องการจะต้องรายงานธุกรรม ทางการเงินและทรัพย์สินตามที่กฎหมายกำหนด และบังคับให้ต้องรายงานเท่านั้น’

เกรงใจ ในประโยคที่ (23) – (26) ต่างพูดตามหลังคำว่า แบบ หรือ อย่าง โดยอาจมีคำบ่งชี้ปฏิเสธ ไม่ นำหน้าหรือไม่ก็ได้ สื่อความหมายว่า ประธานของประโยคกระทำ หรือไม่กระทำกริยาใด ๆ อย่างกล้าหรือไม่กล้าว่ากรรมจะไม่พอใจ กล่าวคือ ประธานในประโยคที่ (23) คือ เจ้าของรถระบะแสดงกริยาออกมาตักหาเรื่องวิวาท และอดศักดิ์ดาวอย่างไม่กลัวว่าชาวบ้านจะไม่พอใจประธานในประโยคที่ (24) คือ คุณสมหมายพูดแบบกลัวว่าบ่ออยจะไม่พอใจว่าไม่มีทิปให้ ประธานในประโยคที่ (25) คือ นักการทูตหลายประเทศ ตอบผู้พูดอย่างกลัวว่าจะไม่พอใจ และประธานในประโยคที่ (26) คือ ผู้พูดพูดอย่างไม่กลัวว่าให้จะไม่พอใจ

คำนามที่ตามหลังคำว่า อย่างเกรงใจ หรือ แบบเกรงใจ ต่างจากที่พูดใน เกรงใจ ในเรื่องจำนวนและความซื้อขาย ในแง่จำนวนพบว่าคำนามที่ตามหลัง เกรงใจ อาจมีจำนวนเพียง 1 คน/ 1 กลุ่ม เช่น ในประโยคที่ (23) ผู้ที่ไม่ถูกเกรงใจคือชาวบ้าน ประโยคที่ (24) ผู้ที่ถูกเกรงใจคือ ‘บ่ออย’ และประโยคที่ (25) ผู้ที่ถูกเกรงใจคือ ‘ผู้พูด’ หรืออาจมีจำนวนมากกว่า 1 คน/1 กลุ่ม ก็ได้ โดยสื่อความหมายว่าทุกคน หรือครึ่งได้จะไม่พอใจ เช่น ประโยคที่ (26) ต่างจากคำนามที่ตามหลังคำว่า ‘อย่างเกรงใจ หรือ แบบเกรงใจ’ ที่พูดว่าผู้ที่ถูกเกรงใจมักมีจำนวนเพียง 1 คนหรือ 1 กลุ่ม เท่านั้น

ในแง่ความซื้อขายของคำนามที่ถูกเกรงใจ พบว่า เกรงใจ อาจระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่ประธานของประโยคกลัวจะไม่พอใจคือบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดบ้าง เช่นประโยคที่ (23) – (26) หรืออาจไม่ได้ระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่ากลัวว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดจะไม่พอใจ เพียงแต่กล่าวไว้เป็นภาษาหวัง ๆ ว่า ครับ ก็ได้ เช่น ในประโยคที่ (26) ซึ่งที่ไม่ได้กำหนดไว้อย่างเจาะจง เป็นเพียงผู้ที่พูดถึงนั้นมีหลายคนหรือหลายกลุ่ม จนไม่สามารถระบุได้อย่างครบถ้วนว่ามีครับบ้าง ทั้งนี้ต่างจาก เกรงใจ ที่จะระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงว่าผู้ที่ถูกเกรงใจคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด

การที่พบว่า เกรงใจ ส่วนใหญ่ในประโยคข้างต้น จะพูดตามหลังคำกริยาที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น อดศักดิ์ ในประโยคที่ (23) เอย ในประโยคที่ (24) ตอบ ในประโยคที่ (25) และพูด ในประโยคที่ (26) และลงให้เห็นว่า เกรงใจ มีความล้มพ้นรักภาริยาพูด หรืออีกนัยหนึ่งคือ เมื่อได้ก็ตามที่พูด ผู้พูดจะพูดอย่างกลัวว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะไม่พอใจเสมอ ยกเว้นกรณีที่ได้ออกตัวเพื่อขออนุญาตไว้ก่อน จึงสามารถพูดได้อย่าง ไม่ต้องเกรงใจ เช่น ในประโยคที่ (26) ‘ถ้าหากพูดแบบ

250

ไม่เกรงใจ² ใครก็ต้องบอกว่า...’ ที่ประชานมองประโยชน์ได้ใช้การสมมติว่า ถ้าหาก ก่อนการพูดอย่างไร
เกรงใจ²

1.3 เกรงใจ หมายถึง ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวน’ (ในงานวิจัยนี้ใช้แทนว่า เกรงใจ)

เกรงใจ³ เป็นคำกริยา พบภายในหลังจากที่ผู้อื่นได้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูดไปแล้วในอดีต ผู้พูดจึงแสดงกริยา เกรงใจ³ เพื่อแสดงความเป็นห่วงว่าการกระทำสิ่งนั้นให้ผู้พูด อาจเป็นการรบกวน ผู้นั้น ดังตัวอย่าง

- (27) ‘ทำงานเป็นทีสองก็เริ่มเล่นดอนตรีกับเพื่อน ๆ ตามผับ จากกลางคืนเล่นที่เดียวเป็นสองที่ เริ่มตื่นเช้ามาตอกบัตรไม้ไว้ บางทีฝากเพื่อนตอกกีเกรงใจ 5 วันที่ทำงานเราตอกบัตรแค่ 3 วัน nokninn ฝากเพื่อน’

(28) ‘หมูปิ้งก็มาน้อย ๆ ข้าวก็มาน้อย ๆ คือ ปกติคนเกาหลีกน้ำปูนจะทานเยอะ ไนมั้ยเคะ คือถ้าร้านหัวไวปักษ์จะเสิร์ฟเยอะ นึ่ก็จะเสิร์ฟเป็นงานเล็ก ๆ ก็บอกหรูหารา เพื่อนก็เลี้ยงอื้อแพงที่เดียวกีเกรงใจ กินข้าวเสร็จเพื่อนก็ขับรถมาส่งที่โรงแรมนะยะ’

เกรงใจ ในประยุคที่ (27) – (28) ต่างพบทามหลังคำว่า กี ในประยุคที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต โดยคำนามที่เป็นกรรม และเป็นผู้ถูกเกรงใจ จะล้าวเฉมอ โดยผู้พูดกระทำกริยา เกรงใจ หลังจากที่บุคคลอื่นกระทำการลึกลับให้ผู้พูดหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้พูด กล่าวว่าคือผู้พูดในประยุคที่ (27) เกรงใจ เพื่อนที่ตอกบัตรเข้าทำงานให้ และผู้พูดในประยุคที่ (28) เกรงใจ เพื่อนที่เลี้ยงอาหาร สืบความหมายว่า ‘กลัวว่าลึกลับที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวนผู้ฟัง’ กล่าวว่าคือประชานในประยุคที่ (27) กลัวว่าการที่ได้ฝากเพื่อนตอกบัตรอาจเป็นการรบกวนเพื่อน และประชานในประยุคที่ (28) กลัวว่าการที่เพื่อนได้จ่ายค่าอาหารให้ตน อาจเป็นการรบกวนเพื่อน

2. ความหมายทางวัฒนธรรมของ เกรงใจ

2.1 เกรงใจ สื่อความหมายวัจนะกรรมตอบรับ

เกรงใจ ที่ส่อความหมายนี้คือ เกรงใจ² ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พ่อใจ’ พบทกษิณ์หลังจากที่ผู้ฟังเสนอจะให้ความช่วยเหลือ หรือจะให้ลิงของ และผู้พูดต้องการรับความช่วยเหลือ หรือลิงของนั้น ผู้พูดจึงใช้ เกรงใจ² เพื่อแสดงการตอบรับ ดังตัวอย่าง

- (29) เพื่อนสนิท: ‘จัดหันม้าย ไม่หันไม่เป็นไร ยืมของเราก็ได้ ถ้าไม่เก็บล้วงดผิด’
ผู้พูด: ‘กรุงใจ, จัง แต่ขอบใจมากนະ’

(30) เพื่อนร่วมงาน: ‘ให้ผมช่วยหนาครับ’

ผู้พูด: ‘เกรงใจ, จังเลยค่ะ ต้องขอบคุณมาก ๆ นะครับ’

(31) เพื่อนร่วมงาน: ‘มาครับ ให้ผมช่วยดีกว่า อันนี้มันทำจะหนักมาก’

ผู้พูด: ‘รู้สึก เกรงใจ, จังค่ะ ขอบคุณมากนะครับ’

ผู้พังในประโยคที่ (29) – (31) ต่างเสนอจะให้ความช่วยเหลือผู้พูดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต กล่าวคือ ผู้พังในประโยคที่ (29) เสนอจะให้ผู้พูดยืมสมุดจดงาน ผู้พังในประโยคที่ (30) เสนอจะช่วยผู้พูดหาแฟ้มเอกสาร และผู้พังในประโยคที่ (31) เสนอจะช่วยผู้พูดยกลังกระดาษ โดยผู้พูดในทุกประโยคข้างต้น ต่างตอบรับข้อเสนอันด้วยการใช้คำว่า เกรงใจ, โดยหลังจากผู้พูดจะแสดงกริยาอย่างได้อย่างหนึ่ง เพื่อบอกว่าตนพร้อมที่จะให้ผู้พังเริ่มกระทำตามข้อเสนอันนั้น คือ ยื่นมือรับสมุดจด ซึ่งเป็นกิจกรรมเอกสารที่ยังไม่ได้ทำ และส่งลังกระดาษให้ผู้พัง

ทั้งนี้ผู้พูดในทุกประโยคข้างต้น ต่างใช้ เกรงใจ, แล้วตามด้วยคำแสดงความขอบคุณ โดยอาจต่อท้ายด้วยคำว่า ‘มาก หรือ มาก ๆ เป็น ขอบคุณมาก หรือ ขอบคุณมาก ๆ หรือใช้คำว่า ต้องนำหน้าคำว่า เกรงใจ, เพื่อเพิ่มเจตนาในการขอบคุณด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามโครงสร้าง เกรงใจ + (แต่) + คำแสดงความขอบคุณ + (มาก/มาก ๆ)’ เช่น ‘เกรงใจ, จัง แต่ขอบคุณมาก’ ในประโยคที่ (29) ‘เกรงใจ, จริง ๆ ค่ะ แต่ขอบคุณมากเลยค่ะ’ ในประโยคที่ (30) และ ‘เกรงใจ, จังเลยค่ะ ต้องขอบคุณมาก ๆ นะครับ’ ในประโยคที่ (31)

คำว่า แต่ แสดงให้เห็นประเด็นที่นำเสนอว่า เกรงใจ, และ ขอบคุณ คือ สิ่งที่ขัดแย้งกันตามความคิดของผู้พูด ซึ่งเป็นเพราะ เกรงใจ, มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ และหากแปลความตามความหมายประจำคำแล้ว ผู้พูดไม่ควรตอบรับ แต่ควรปฏิเสธข้อเสนอของผู้พัง เพราะการตอบรับถือเป็นการรับกวนผู้พัง ดังนั้น เมื่อผู้พูดใช้ เกรงใจ, เพื่อตอบรับ จึงใช้คำว่า แต่ นำหน้าคำขอบคุณ ซึ่งเทียบเคียงได้กับการพูดว่า กลัวว่าจะไม่พอใจ แต่ก็ขอรับกวน ซึ่งเป็นการตอบรับอย่างสุภาพ เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้พังว่า ‘ผู้พูดยอมรับความช่วยเหลือ แต่รู้สึกไม่ดี ที่ต้องรับกวนผู้พัง’

2.2 เกรงใจ สื่อความหมายวัจกรรมปฏิเสธ

นอกจากจะใช้สื่อความหมายวัจกรรมตอบรับแล้ว เกรงใจ, ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...จะรบกวน’ ยังใช้สื่อวัจกรรมปฏิเสธได้อีกด้วย พนภัยหลังจากที่ผู้พังเสนอจะให้ความช่วยเหลือ หรือจะให้สิ่งของ แต่ผู้พูดไม่ต้องการรับความช่วยเหลือ หรือสิ่งของนั้น ผู้พูดจึงใช้ เกรงใจ, เพื่อแสดงการปฏิเสธแบบสุภาพว่า กลัวว่า...จะไม่พอใจ ดังตัวอย่าง

- (32) เพื่อนร่วมงาน: ‘ให้เราช่วยมั้ย’
ผู้พูด: ‘เกรงใจ, อีกเดียวาก์เสร็จแล้ว’

(33) เพื่อนร่วมงาน: ‘ไปด้วยกันมั้ยค่ะ’
ผู้พูด: ‘เกรงใจ, อะครับ บ้านอยู่คนละทางกันเลย แต่ก็ขอบคุณนะครับ’

(34) เพื่อนสนิท: ‘เดี๋ยวเมื่อไหร่ เราเลี้ยงนะ’
ผู้พูด: ‘เกรงใจ, หนะ อย่าลำบากเลย’

(35) เพื่อนในกลุ่ม: ‘เย็นนี้ไปตัวที่ห้องสมุดกันมั้ย’
ผู้พูด: ‘เกรงใจ, ไม่อยากเป็นตัวถ่วง’

ผู้ฟังในประโภคที่ (32) – (35) ต่างเสนอจะให้ความช่วยเหลือ ขักชวน หรือจะให้สิ่งของแก่ผู้พูด กล่าวคือ ผู้ฟังในประโภคที่ (32) เสนอจะช่วยผู้พูดจัดเดเริงเอกสาร ผู้ฟังในประโภคที่ (33) เสนอจะขับรถไปส่งผู้ฟัง ผู้ฟังในประโภคที่ (34) เสนอที่จะออกค่าอาหารให้ผู้พูด และผู้ฟังในประโภคที่ (35) ขักชวนผู้พูดไปทบทวนบทเรียนที่ห้องสมุด ซึ่งหลังจากผู้ฟังพูดจบ ผู้พูดใช้ เกรงใจ เพื่อปฏิเสธความช่วยเหลือ ขักชวน หรือจะให้สิ่งของจากผู้ฟัง โดยสื่อความหมายไปยังผู้ฟังว่า ‘ผู้พูดไม่ต้องการรับกวนผู้ฟัง’

ทั้งนี้ผู้พูดในทุกประ惰คข้างต้น ต่างใช้ เกรงใจ แล้วตามด้วยเหตุผลที่ทำให้ต้องปฏิเสธ
เสมอ โดยอาจตามด้วยคำแสดงความชอบคุณ คำเพิ่มเจตนาในการชอบคุณ และอาจมีคำว่า แต่
คื้นระหว่างคำว่า เกรงใจ และคำแสดงความชอบคุณหรือไม่ก็ได้ ตามโครงสร้าง ‘เกรงใจ +
(แต่) + เหตุผล + (คำแสดงความชอบคุณ) + (มาก/มาก ๆ) เช่น ‘เกรงใจ อีกเดียว ก็เสร็จแล้ว’
ในประ惰คที่ (32) ‘เกรงใจ อีกครับ บ้านอยู่คนละทางกันเลย แต่ก็ชอบคุณนะครับ’ ในประ惰คที่ (33)
‘เกรงใจ หนะ อย่าลำบากเลย’ ในประ惰คที่ (34) และ ‘เกรงใจ ไม่อยากเป็นตัวร่วง’ ในประ惰คที่ (35)

ภายหลังจากผู้พูดใช้ เกรงใจ, เพื่อปฏิเสธแล้ว ผู้ฟังจะพิจารณาเหตุผลในการปฏิเสธของผู้พูดว่าสมเหตุสมผล หรือเข้ากับสถานการณ์หรือไม่ หากมองว่าเหตุผลในการปฏิเสธนั้นสมเหตุสมผล หรือเข้ากับสถานการณ์ในการสนทนา ก็จะตีความว่าผู้พูดสื่อเจตนาปฏิเสธ และจากการสนทนา เนื่องจากไม่ต้องการรับกวน และจะไม่มีการกระทำใด ๆ ของผู้ฟังตามข้อเสนอณั้นเกิดขึ้น การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นก็จะยุติลง หรืออาจมีคำพูดต่อเนื่องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้อีก แต่ไม่นาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกจากจะใช้เพื่อปฏิเสธแล้ว ผู้พูดยังใช้ เกรงใจ, ความหมายนี้เพื่อจบการสนทนาไปพร้อมกันด้วย เช่นเดียวกับที่พูนใน ไม่เป็นไร, ที่สื่อว่าจังกรมปฏิเสธ แต่หากผู้ฟังมองว่า เหตุผลในการปฏิเสธนั้นไม่สมเหตุสมผล หรือไม่เข้ากับสถานการณ์

ผู้พังก์จะตีความว่าผู้พูดสื่อเจตนาปฏิเสธ เนื่องจากต้องการประชด เพื่อบอกให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดรู้สึกไม่พอใจ หรือเสียใจกับการกระทำบางอย่างของผู้พัง แต่ไม่ต้องการบอกความรู้สึกดังกล่าวให้ผู้ฟังรู้อย่างตรงไปตรงมา ซึ่งหากผู้ฟังรู้เจตนาดังกล่าว ผู้พังก์จะเริ่มสอบถามพูดคุย และอาจเกิดการสนทนาระหว่างหัวข้อที่ทำให้ผู้พูดรู้สึกไม่พอใจ หรือเสียใจนั้นต่อไป เช่น ในประโยคที่ (34) ที่ผู้พูดปฏิเสธข้อเสนอของผู้พัง ที่จะออกค่าอาหารให้ว่า ‘เกรงใจ, หนะ อย่าลำบากเลย’ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ผู้พูดผู้พังกำลังจะซื้ออาหารในโรงอาหาร ซึ่งราคาถูก ดังนั้น การออกค่าอาหารให้ผู้พูด จึงไม่ใช่เรื่องที่ลำบาก หรือในประโยคที่ (35) ที่ผู้พูดปฏิเสธคำชวนของผู้พัง ที่ชวนไปบทวนบทเรียนที่ห้องสมุดว่า ‘เกรงใจ, ไม่อยากเป็นตัวถ่วง’ ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ในอดีตผู้พังเคยพูดแซวว่า เพื่อนคนอื่นว่าต้องพูดช้าเหมือนหุ่นยนต์กว่าจะทำให้ผู้พูดเข้าใจบทเรียน ซึ่งหลังจากได้ฟังเหตุผลดังกล่าว ผู้พังก์จะรู้ถึงความผิดปกติของผู้พูด และอาจซึ้งใจมากับเรื่องดังกล่าวต่อไป

ในแง่นี้จึงกล่าวได้ว่า แม้ผู้พูดในประโยคข้างต้นจะใช้คำว่า เกรงใจ, เพื่อสื่อเจตนาปฏิเสธเหมือนกัน แต่มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ และความจริงใจในการกล่าวถ้อยแตกด้วยกัน กล่าวคือ ผู้พูดในประโยคที่ (32) – (33) มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ไม่ต้องรบกวนผู้พัง ตามเหตุผลที่บอกผู้พัง ดังนั้น จึงมีความจริงใจในการกล่าวถ้อยมากกว่าผู้พูดในประโยคที่ (34) – (35) ที่ไม่ได้หมายความตามที่พูด เพราะไม่ได้ไม่ต้องการรบกวนผู้พัง แต่มีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ต้องการแสดงความไม่พอใจผู้พัง ต่างจากรูปภาษาที่ใช้ว่าที่สื่อความหมายว่า ‘ไม่ต้องการรบกวนผู้พัง’ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูอย่าง แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้ว เมื่อใช้ เกรงใจ, เพื่อสื่อวัจกรรมปฏิเสธ ผู้พูดจะมีเหตุผลเบื้องหลังในการปฏิเสธ คือ ไม่ต้องการรบกวนผู้พังมากกว่าต้องการแสดงความไม่พอใจ

แม้ว่า เกรงใจ จะมีความพิเศษในแง่ที่สามารถสื่อวัจกรรม 2 อย่างที่ตรงข้ามกันได้ คือ วัจกรรมปฏิเสธ และวัจกรรมตอบรับ ซึ่งในภาษาไทยแทบจะไม่มีคำใดที่สามารถใช้สื่อความหมายเช่นนี้ได้ แต่ในบริบทสนทนาจริงพบว่าผู้พังไม่เคยสับสนว่า เกรงใจ, ที่ได้ยินหมายถึงวัจกรรมใด โดยสังเกตจากท่าทาง น้ำเสียง และอวัจນภาษาอื่นประกอบ นอกจากนี้ ยังจำแนกความต่างได้ เนื่องจาก เกรงใจ ทั้ง 2 ความหมายนี้พบในบริบทที่แตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

2.3 เกรงใจ สื่อความหมายวัจกรรมขอบคุณ

เกรงใจ ที่สื่อความหมายนี้คือ เกรงใจ, ที่มีความหมายประՃาคำว่า ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วอาจเป็นการรบกวน’ พบภายในหลังจากที่ผู้พังได้ให้ความช่วยเหลือ หรือกระทำการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูดไปแล้ว ทำให้ผู้พูดรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณและขอบชี้งกับการกระทำของผู้พัง ผู้พูดจึงใช้ เกรงใจ, เพื่อแสดงการขอบคุณ ดังด้วยอย่าง

- (36) เพื่อนรุ่นพี่: ‘เมื่อกี้ลูกค้าของเจน โทรมาถามเรื่องของเงินค่าผ่าตัด พี่คุยกับเรียบร้อยแล้วนะ’
ผู้พูด: ‘เกรงใจ, จังเลยค่ะ หนูว่ากำลังจะโทรกลับไปหาพ่อตี ขอบคุณพี่มากนะคะ’
เพื่อนรุ่นพี่: ‘ไม่เป็นไรจัง ช่วยได้ก็ช่วยกันไป罷了’

(37) ผู้พูด: ‘พอดีเวลาห้างมา เลยซื้อมาฝาก’
น้องสาว: ‘เกรงใจ นะเนี่ย วันหลังมามีเปล่าก็ได้ ขอบใจนะ’
ผู้พูด: ‘ไม่เป็นไร นาน ๆ อะมาที’

ผู้ฟังในประ邈ที่ (36) – (37) ต่างได้กระทำลิ่งให้ผู้พูดไปแล้วในอดีต ผู้พูดจึงใช้ เกรงใจ เพื่อขอบคุณผู้ฟัง และสื่อความหมายไปยังผู้ฟังว่า ‘ผู้พูดรู้สึกซาบซึ้ง แต่รู้สึกไม่ดีที่ต้องรับกวนผู้ฟัง’ โดยหลังจากพูดจบ ผู้ฟังจะตอบรับคำขอบคุณนั้นว่า ไม่เป็นไร เพื่อแสดงว่า ผู้พูดยินดีกระทำลิ่งนั้นให้ผู้ฟัง เพราะไม่ใช่เรื่องที่ลำบากอะไรสำหรับผู้พูด ผู้ฟังจึงไม่ควรรู้สึกว่า จะเป็นการรบกวนผู้พูด

3. ความหมายทางสังคม (Social Meanings)

ความหมายทางสังคมในที่นี่มีความหมายเหมือนกับ ‘ความหมายทางวัจนะลีลा’ หรือ ‘Stylistic Meaning’ ที่ลีช (Leech, 1981) ให้นิยามไว้ว่าเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ใช้ภาษาในสังคม ซึ่งอาจบอกให้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง มีหลายประเภท อาทิ ภาษาถิ่น ภาษาที่ใช้ในยุคสมัยต่าง ๆ ภาษาเฉพาะกลุ่ม และภาษาตามสถานภาพ และมีความหมายเดียวกับวิธีภาษาหน้าที่ (Functional Variety) ที่อมรา ประสีทธิรักษ์สินธุ์ (2550) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ชนิดของภาษาที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ในการใช้หรือหน้าที่ เช่น ‘วิธีภาษาข่าววิธีภาษาภูมาย’ โดยบางคนนิยมเรียกว่า ‘ทำเนียบภาษา’ ซึ่งสอดคล้องกับพาร์กินสัน (Parkinson, 1985) ที่ให้คำอธิบายความหมายทางสังคมไว้ในทำนองเดียวกันว่า เป็นความหมายที่แสดงให้เห็นความเชื่อของผู้พูดว่าผู้พูดเป็นใคร ผู้ฟังเป็นใคร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง เป็นอย่างไร

หลังจากพิจารณาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการกลุ่มตัวอย่างในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้จากการกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ เพศ และการศึกษาต่างกันไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงว่าปัจจัยทางสังคมของผู้พูดไม่มีผลทำให้ข้อมูลที่ได้แตกต่างกัน แต่พบว่าข้อมูลของคำว่า เกรงใจ ที่ได้จากการกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันไปตามมิติการใช้ภาษา เช่น สถานภาพทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟังเป็นอย่างไร ผู้พูดสนิทสนมกับผู้ฟังมากน้อยแค่ไหน และความเป็นทางการของสถานการณ์เป็นอย่างไร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความหมายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับมิติการใช้ (uses) ตามแนวคิดของอมรา ประสีทธิรัฐสินธุ (2550) และ สีช (Leech, 1981) แต่ไม่ได้มุ่งหาความหมายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมของตัวผู้พูด (user)

งานวิจัยนี้ ได้จำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็น 3 รูปแบบตามแนวคิดของกัลยา ติงศกัทิย์ และ อมรา ประสีทธิรัชสินธุ (2531) ที่เสนอไว้ในงานวิจัยเรื่อง การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังไว้ว่ามี 3 รูปแบบ คือ 1) ความสัมพันธ์แบบสมดุล ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คนรู้จักกัน และไม่รู้จักกัน 2) ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุล ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมไม่เท่ากัน เช่น ญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา นายกับบ่าว เป็นต้น และ 3) ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่นอกเหนือไปจาก 2 แบบที่กล่าวมาแล้ว เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเท่ากัน สูงกว่า หรือต่ำกว่า เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

แนวคิดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบนั้น เกี่ยวข้องกับตัวแปรทางสังคม ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบสมดุล เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องความสนใจสนม ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุล เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องสถานภาพทางสังคมของผู้พูดเมื่อเทียบกับผู้ฟัง และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง เกี่ยวข้องกับตัวแปรเรื่องบทบาททางสังคมของผู้พูดเมื่อเทียบกับผู้ฟัง ซึ่งจากตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ทำให้จำแนกความสัมพันธ์แต่ละรูปแบบได้เป็นรูปแบบย่อย 2 รูปแบบ กล่าวคือ ความสัมพันธ์แบบสมดุล จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบสนใจสนม และไม่สนใจสนม ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุล จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบผู้พูดมีสถานภาพสูงกว่า และต่ำกว่าผู้ฟัง และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง จำแนกเป็นความสัมพันธ์แบบผู้พูดเป็นผู้ให้บริการ และผู้พูดเป็นผู้รับบริการ ส่วนในแต่ละรูปแบบความเป็นทางการ จะจำแนกเป็นสถานการณ์ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

ในการตัดสินว่า เกรงใจ พบริความสัมพันธ์หรือวันเสียได จะพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทางภาษาที่พบร่วมกับรูปแบบดังกล่าว ซึ่งประเภทหลัก ๆ ได้แก่ คำอนุภาค คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำสรรพนามบุรุษที่ 2 และคำเรียกขาน โดยจะถือว่ารูปแบบที่พบร่วมกับตัวบ่งชี้ใด ๆ จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง และสถานการณ์การใช้ภาษาในแบบนั้น ๆ โดยในแต่ละคำอนุภาค จะอาศัยแนวคิดของคูก (Cooke, 1968; 1989) และ อิวะตะกิ และ อิงค์กิริมาย-โอะริ (Iwasaki and Ingkaphirom Horie, 2000) ที่ได้สรุปคำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการในภาษาไทยไว้ว่า ได้แก่ คะ และ ครับ ส่วนคำอนุภาคที่แสดงความความสนใจสนมและไม่เป็นทางการ ได้แก่ หวะ วะ ฉี ย์ ห้า หยะ โดยอิวะตะกิและอิงค์กิริมาย-โอะริ (อ้างแล้ว) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าจากจะแสดงความสนใจสนมแล้ว ฉี ย์ ยังแสดงความเป็นทางการได้ด้วย

นอกจากนี้ คุก (Cooke, 1968) ยังได้จำแนกคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เป็น 3 ประเภทตามระดับความเป็นทางการและความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง ไว้ดังนี้ คือ 1) คำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการมาก ได้แก่ กระ พม และ พม พบริผู้พูดเพศชาย ให้พูดกับคนที่เท่ากันและสูงกว่า ดิ พัน พบริผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับคนที่สูงกว่าหรือเท่ากัน 2) คำอนุภาคที่เป็นทางการระดับกลาง ได้แก่ พัน ที่พบริผู้พูดเพศชายและหญิง กรณีที่พบริผู้พูดเพศชาย จะพบริผู้พูดกับเพศชาย

ที่ต่างกว่า หรือเพศหญิงที่สันิทสนม กรณีที่พบในผู้พูดเพศหญิง จะพบเมื่อพูดกับเพศหญิงที่เท่ากัน หรือต่างกว่า เร้า พนทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับผู้ที่ต่างกว่าหรือพูดกับเพื่อนเพศเดียวกัน และ 3) คำอนุภาคที่เป็นทางการในระดับต่ำ ได้แก่ เค้า พนในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับผู้ที่สันิทสนม และ กู ที่พบทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับเพื่อนเพศเดียวกันที่สันิทสนม

ทำองเดียวกับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ที่คุกได้จำแนกเป็น 3 ประเภทตามระดับความเป็นทางการและความล้มพ้นธารห่วงผู้พูดผู้ฟัง ไว้ดังนี้ คือ 1) คำอนุภาคที่แสดงความเป็นทางการมาก ได้แก่ คุณ ใช้เป็นคำสุภาพทั่วไปทั้งในเพศชายและหญิง ใช้พูดกับคนที่เท่ากันและสูงกว่า 2) คำอนุภาคที่เป็นทางการระดับกลาง ได้แก่ เธอ พบรในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับเพศหญิงที่สนใจสนม และ นาย พบรทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับเพื่อนทั้งเพศชายและหญิงที่สนใจ และ 3) คำอนุภาคที่เป็นทางการในระดับต่ำ ได้แก่ ตัว พบรในผู้พูดเพศหญิง เมื่อพูดกับเพื่อนหญิงที่สนใจและสนใจ และ เรา ที่พบรทั้งในผู้พูดเพศชายและหญิง ใช้พูดกับคนที่ต่ำกว่า

ในแบบของคำเรียกงาน จะพิจารณาจากทฤษฎีคำเรียกงาน ที่กล่าว ติงศักทิย์ และ อมรา ประสีทธิรัฐสินธุ (2531) ได้เสนอไว้ว่า โดยทั่วไปผู้พูดจะใช้เกณฑ์เรื่อง ‘ความเคารพ’ และ ‘ความสนิทสนม’ เป็นตัวเลือกคำเรียกงาน กล่าวคือ หากผู้พูดให้ชื่อ เช่น แดง สมครี ในความลับพันธ์ แบบไม่สมดุล และงว่าผู้พูดให้ความเคารพผู้พึงน้อยมากหรือไม่ให้เลย แต่ถ้าเป็นในความลับพันธ์ แบบสมดุล และงว่าผู้พูดให้ความสนิทสนมกับผู้พึงมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าให้ คำนำหน้า แหล่งพัง เช่น คุณ ท่าน และงว่าผู้พูดเคารพผู้พึงมากในความลับพันธ์แบบไม่สมดุล และแสดงความสนิทสนม น้อยมากในความลับพันธ์แบบสมดุล ส่วนคำนำหน้า + ชื่อ เช่น คุณสมครี จะอยู่ระหว่างกลางของ 2 รูปแบบที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากตัวบ่งชี้ข้างต้นแล้ว ยังพิจารณาว่า เกรงใจ พบรูปแบบความสัมพันธ์ และความเป็นทางการแบบใด ตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิรัฐสินธุ (2550: 140) ที่ได้สรุปไว้ว่า วัฒนศีลามีเป็นทางการคือรูปแบบของภาษาที่มีลักษณะสมบูรณ์ทุกด้าน โดยไม่มีคำสlangหรือคำย่อ รูปประโยคเต็ม ไม่มีการลดคำ ผู้ใช้จะระมัดระวังและต้องเตรียมล่วงหน้า รูปแบบของภาษา ลักษณะนี้จึงใช้พูดกับบุคคลที่สูงกว่า และใช้พูดรื่องเริงจัง ทรงข้ามกับวัฒนศีลามาแบบใหม่ เป็นทางการ ที่ใช้ในสถานการณ์ที่ไม่มีพิธีการ ใช้พูดกับคนที่สนิทสนมหรือต่ำกว่าผู้พูด และใช้พูดรื่องเบา ๆ ไม่จริงจัง ดังนั้น งานวิจัยนี้ฉีดิอ้วว่า เกรงใจ ที่ปรากฏร่วมกับรูปภาษาที่แสดงความสนิทสนม เช่น คำชี้ ภาษาพูด คำสlang หรือคำอุทาน บ่งชี้ว่าผู้พูดสนิทสนม หรือต่ำกว่าผู้ฟัง และพบในวัฒนศีลามาแบบใหม่ เป็นทางการ แต่หากพบรูปแบบเหล่านี้ในรูปประโยคที่ขับช้อน หรือเยินเย้อจะฉีดิอ้วว่าเป็น รูปแบบภาษาในวัฒนศีลามาแบบใหม่ เป็นทางการ ที่ใช้พูดกับผู้ฟังที่สูงกว่าผู้พูด โดยงานวิจัยนี้จะแบ่ง วัฒนศีลามาออกเป็น 2 ระดับ คือ เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เนื่องจากมีข้อดี คือ เป็นการแบ่ง แบบกว้าง ๆ ที่ประยุกต์เข้ากับภาษาในทุกกลุ่ม (อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ, (2550: 140)) โดยจะฉีดิอ้วว่า คำอุทาน คำสlang คำบรรยาย คำนามที่พบในความเป็นทางการระดับกลางและต่ำ ตามแนวคิดของ

คุก (Cooke, 1968; 1989) แสดงรูปแบบการใช้ภาษาในวันลีลาแบบไม่เป็นทางการ ส่วนคำอนุภาค และคำสรรพนามที่พบในความเป็นทางการสูง แสดงรูปแบบการใช้ภาษาในวันลีลาแบบเป็นทางการ

ผลการวิเคราะห์ข้อความที่มีคำว่า เกรงใจ พบร้อยละในการปรากฏเมื่อผู้พูดใช้ผูกับผู้ฟัง ที่มีความสัมพันธ์แตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ร้อยละในการปรากฏของ เกรงใจ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง	ร้อยละ
แบบสมดุล	99.5
แบบไม่สมดุล	0.5
แบบเป็นกลาง	0
100	100

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมในการใช้ เกรงใจ เมื่อผูกับผู้ฟังที่มีรูปแบบความสัมพันธ์แตกต่างกันว่า ผู้พูดจะใช้ เกรงใจ เมื่อผูกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบสมดุล และไม่สมดุลกับผู้พูดเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 99.5 และร้อย 0.5 ตามลำดับ แต่ไม่ใช้ผูกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง หรือคิดเป็นร้อยละ 0 โดยผู้พูดใช้ เกรงใจ เมื่อผูกับผู้ฟังที่มีความสัมพันธ์แบบสมดุลมากกว่าความสัมพันธ์อีก 2 รูปแบบอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงว่า เกรงใจ มีความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์แบบสมดุล ดังนั้น ในตารางต่อไปจะพิจารณาเฉพาะตัวแปรทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความสัมพันธ์แบบสมดุล คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง เพื่อดูว่าร้อยละในการปรากฏของ การใช้คำว่า เกรงใจ เมื่อผูกับผู้ฟังที่สัมพันธ์ และไม่สัมพันธ์เป็นอย่างไร โดยอัตราการปรากฏของ เกรงใจ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ร้อยละการปรากฏของ เกรงใจ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง	ร้อยละ
สัมพันธ์	29.1
ไม่สัมพันธ์	70.9

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในความสัมพันธ์แบบสมดุล ผู้พูดใช้ เกรงใจ เมื่อผูกับผู้ฟังที่สัมพันธ์กันน้อยกว่าเมื่อผูกับผู้ฟังที่ไม่สัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด คิดเป็นร้อยละ 29.1 และร้อยละ 70.9 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ คือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้คำว่า เกรงใจ ดังนั้น เกรงใจ จึงถือความหมายเรื่องความสัมพันธ์

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังแล้ว งานวิจัยนี้ยังทดสอบตัวแปรทางสังคมเรื่อง ความเป็นทางการของสถานการณ์ โดยพบอัตราการใช้ เกรงใจ ดังนี้

ตารางที่ 3: ร้อยละการประยุกษาของ เกรงใจ จำแนกตามความเป็นทางการ

ความเป็นทางการ	ร้อยละ
ไม่เป็นทางการ	27.8
เป็นทางการ	72.2

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า เมื่อพูดกับผู้ฟังในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ผู้พูดจะใช้ เกรงใจ น้อยกว่าเมื่อพูดกับผู้ฟังในสถานการณ์ที่เป็นทางการอย่างเห็นได้ชัด คิดเป็นร้อยละ 27.8 และร้อยละ 72.2 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าความเป็นทางการ คือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้พูดเลือกใช้ เกรงใจ ดังนั้น เกรงใจ จึงสื่อความหมายเรื่องความเป็นทางการ

ข้อมูลในตารางที่ 2 และ 3 ทำให้สรุปได้ว่า เกรงใจ จะประยุกษาเมื่อผู้พูดไม่สนิทสนทกับ ผู้ฟัง และในสถานการณ์ที่เป็นทางการ โดยจะพบร่วมกับรูปภาษาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะตาม หลังด้วยอนุภาค ได้แก่ นะคะ นะครับ ค่ะ ครับ ซึ่งเป็นคำอนุภาคที่เป็นทางการ ตามแนวคิด ของคูก (Cooke, 1968; 1989) และ อิวะซะกิ และ อิงค์กะริมาย-โฮรี (Iwasaki and Ingkaphirom Horie, 2000) โดยพบน้อยมากที่ไม่ตามหลังด้วยคำอนุภาคใด ๆ ทั้งนี้อาจพบร่วมกับคำสรรพนาม บุรุษที่ 1 หรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าพบ คำสรรพนามนั้นจะเป็นคำที่ใช้พูดกับคนที่เท่ากันหรือสูงกว่า ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ตามแนวคิดของคูก (Cooke, 1968) เช่น 汾 ในผู้พูดเพศชาย หรือ ติฉัน ในเพศหญิง โดยอาจคำสรรพนามเอาไว้หรือไม่ก็ได้ เช่น ‘เกรงใจ’ จังเลยค่ะ ต้องขอบคุณ มาก ๆ นะคะ’ ในประโยคที่ (30) และ ‘เกรงใจ’ อะครับ บ้านอยู่คุณลงทะเบียนแล้ว แต่ก็ขอบคุณ นะครับ’ ในประโยคที่ (33)

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายประจำคำ ความหมายทางวัฒนธรรม และความหมายทางสังคมของคำว่า เกรงใจ และวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยจาก ความหมายดังกล่าว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกรงใจ มีความหมายประจำคำ 3 ความหมาย คือ ‘ยำเกรง’ ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ และ ‘กลัวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อาจเป็นการรบกวน’ มีความหมาย ทางวัฒนธรรม 3 ความหมาย คือ วัฒนธรรมตอบรับ วัฒนธรรมปฏิเสธ และวัฒนธรรมขอบคุณ มีความหมายทางสังคม 2 ความหมาย คือ ผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ฟัง และผู้พูดไม่ สนิทสนมกับผู้ฟัง โดยพบว่าความหมายประจำคำ และความหมายทางวัฒนธรรมแต่ละความหมาย มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เกรงใจ ที่มีความหมายประจำคำว่า ‘กลัวว่า...

ຈະໄມ່ພອໃຈ’ ໃຫ້ສື່ວ່ຈັງກຣມຕອບຮັນ ແລະວ່ຈັງກຣມປົງປົງເສດຖະກິດ ສ່ວນ ແກ່ງໃຈ¹, ທີ່ມີຄວາມໝາຍປະຈຳ ຄໍາວ່າ ‘ກລັວວ່າສິ່ງທີ່ເກີດຂຶ້ນແລ້ວ ອາຈເປັນກາຮຽບກວນ’ ໃຫ້ແສດງວ່ຈັງກຣມຂອບຄຸນ ໂດຍພບວ່າຜູ້ພຸດ ຈະໃໝ່ ແກ່ງໃຈ ເມື່ອຕົນເອງມີສັນກາພາຫາງສັງຄມຕໍ່ກວ່າຜູ້ຟ້າ ຮົວໂມ່ສັນກົມກັບຜູ້ຟ້າ

ການໃໝ່ ແກ່ງໃຈ¹ ແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າຄົນສ່ວນໃຫຍ່ໃນສັງຄມໃຫ້ຄວາມເຄາຮີ ຜູ້ໃຫຍ່ ອຍ່າງມາກ ທີ່ໜຶ່ງ ພ່າຍມາຮົມເຖິງທີ່ ຜູ້ມີພະຄຸນ ເບິ່ງ ພ່ອ ແມ່ ປູ້ຕິຜູ້ໃຫຍ່ ຄຽງ ອາຈາຮີ ແລະບຸຄຄລແປລກໜ້າທີ່ມີອ້າຍຸ ມາກກວ່າ ຮົວໂມ່ ຜູ້ທີ່ມີອໍານາຈ ເບິ່ງ ນາຍກັບສູມນຕຣີ ຫັວໜ້າພຣຣົກ ຫັວໜ້າກລຸ່ມ ຮົວໂມ່ທີ່ມີອໍານາຈ ບັງຄັບບັນຫາໃນສາຍງານມາກກວ່າ ໂດຍໄດ້ວາງຂ້ອງກຳທັນໄວ້ຮ່າງ ຜູ້ນ້ອຍ ຕ້ອງໃຫ້ຄວາມເຄາຮີຜູ້ໃຫຍ່ ແລະ ແສດງຄວາມເຄາຮີຜ່ານກຣມປົງປົງທີ່ ດີວ່າງຂ້ອງກຳທັນແລະຄຳພຸດອ່າງເໝາະສມເມື່ອອູ່ຕ່ອ້ອໜ້າຜູ້ໃຫຍ່ ກຣມປົງປົງທີ່ ເພື່ອແສດງຄວາມເຄາຮີພວິເຮີ່ນິ້ງ ຄື່ອ ກຣມປົງປົງກວ່າ ແກ່ງໃຈ¹ ຮົວໂມ່ ‘ຢໍາເກຮງ’ ເບິ່ງ ລູກເກຮງໃຈ¹ ພ່ອແມ່ ນັກເຮັດວຽກ ອາຈາຮີ ລູກນ້ອງເກຮງໃຈ¹ ເຈົ້ານາຍ ຮົວໂມ່ນັກກາຮີເມື່ອເກຮງໃຈ¹ ຜູ້ມີອິຫຼືພລ ແຕ່ໄມ່ພັນ ການໃໝ່ ແກ່ງໃຈ¹ ໃນທີ່ສ່າງທັງທີ່ກັບກັນເບິ່ງນີ້ສະຫຼັບທຸນໃຫ້ເຫັນສັກພາໄໂຄຮສ້າງສັງຄມໄທ່ວ່າເປັນແບບ ແນວດິງ ມີກາຮີແບ່ງຄົນໃນສັງຄມອອກເປັນລຳດັບຫັນ ຄື່ອ ຜູ້ໃຫຍ່ ທີ່ມີສັນກາພາຫາງສັງຄມສູງກວ່າ ແລະ ຜູ້ນ້ອຍ ທີ່ມີສັນກາພາຫາງສັງຄມຕໍ່ກວ່າ ໂດຍຄົນສ່ວນໃຫຍ່ໃນສັງຄມໃຫ້ຄວາມສຳຄັນແລະເຄາຮີຜູ້ໃຫຍ່ ຕ່ອນຂ້າງມາກສອດຄລັງກັນທີ່ສຸພັດ ສຸກພ (2537) ໄດ້ອີນຍາໄວ້ກາຮົບຄວ້າໄທຈະຫ້າເຮືອງອາວຸໂສ ຕັ້ງແຕ່ວ່າຍີເດີກ ໂດຍນ້ອງຕ້ອງເຄາຮີພໍ ປ້າ ນ້າ ອາ ໂດຍເລັພະ ພ່ອ ແມ່ ປູ້ ຢ່າ ຕາ ຍາຍ ເປັນກາຮີຢ້າເຮືອງ ວ່າງວຸດີ ໂດຍເລັພະໃນບົນບທ ຈຶ່ງທໍາໃຫ້ຂ້າວໜ້ນທ່ານ ໄກສ້າເສັນອົກມືດີຣີເວີ່ມທີ່ມີເຫດຜູ້ໃຫຍ່ ເພີ້ນການນັດ ຄວາມປະສົງຄົ້ນອົກມືດີຣີ ສ່ວນໃນເມື່ອງ ລຳດັບອາວຸໂສກີ່ຍັງເປັນລື່ງສຳຄັນ ເບິ່ງ ໃຫ້ເກີຍຕິຜູ້ອາວຸໂສ ຮົວໂມ່ຜູ້ອາວຸໂສ ມີສັກຈະດຳຮັງຕໍ່ແໜ່ງສູງທາມລຳດັບ ຄລ້າຍກັນໃນສັງຄມເກາຫລືທີ່ຢູນ (Yoon, 2004) ໄດ້ສຽງໄວ້ຮ່າງ ສັງຄມເກາຫລືເຈື່ອວ່າຄົນໃນສັງຄມນັ້ນມີສັນກາພາໄມ່ເທົກກັນ ໄນວ່າຈະເປັນກາຍໃນກຣມຄວ້າ ຮົວໂມ່ຜູ້ອາວຸໂສ ສັງຄມຕໍ່ກວ່າ ໂດຍມອງວ່າຄວາມສົມພັນອົບອົງຄົນໃນສັງຄມນັ້ນເປັນແບບລຳດັບຫັນຮົວໂມ່ ແນວດິງ ແລະແບ່ງຄົນໃນສັງຄມອອກເປັນເກຸດສຸມໃຫຍ່ ໂດຍພິຈານາຈາກກາຮີໃໝ່ ຮົວໂມ່ໃຫ້ honorific ໄດ້ແກ່ ກລຸ່ມຜູ້ຟ້າ ທີ່ຜູ້ພຸດຕ້ອງໃໝ່ honorific ເມື່ອສັນනາດ້ວຍ ແລະກລຸ່ມຜູ້ຟ້າ ທີ່ຜູ້ພຸດທີ່ມີຕ້ອງໃໝ່ honorific ເມື່ອສັນනາດ້ວຍ

ກາຮີແບ່ງລຳດັບຫັນຂອງສັງຄມໄທ່ ແລະໃຫ້ຄວາມເຄາຮີຜູ້ໃຫຍ່ ໄດ້ຮັບອິຫຼືພລຈາກຮະບອນກາຮີ ປົກຮອງຂອງໄທຢ່າງສົມພັນອົບອົງ ທີ່ເປັນແບບ ແກ່ງສິ່ງ ຮົວໂມ່ ສົມມຕິເທີບ ໂດຍມີໜັກກາຮີວ່າພຣມຫາກຫັດຕີຢີ ທຮອງຢູ່ໃນສູານະເປັນສົມມຕິເທີບ ຕາມຄຕິນິຍມຂອງພຣມຫັດຕີ ດັ່ງນັ້ນ ຈຶ່ງຕ້ອງມີຮະບັບພິຈີກາຮີຕໍ່ກວ່າ ມາກມາຍ ແມ່ແຕ່ກວ່າມທີ່ໃໝ່ກັບພຣມຫາກຫັດຕີກີ່ໄດ້ບໍ່ຢູ່ໃຫ້ເລັພະກັບພຣມຫາກຫັດຕີຕໍ່ກວ່າ ທີ່ເຮັດວຽກກ່າວ່າ ຮາຫາກຫັດຕີ (ຜູ້ຮັບສົງເກີດ ຮັກງາມ ແລະ ເນຮມິຕຣ ຈິຕຣັກໝາ, 2550) ໂດຍສັງຄມໄທ່ໃນສົມພັນອົບອົງ ແບ່ງຄົນໃນສັງຄມອອກເປັນ 2 ກລຸ່ມຫັດຕີ ທີ່ມີໜັກກາຮີ ໄດ້ແກ່ ພຣມຫາກຫັດຕີ ເຈົ້ານາຍ ຫັນສູງ ບຸນນາງ ແລະພຣສົງ ແລະຫັນຫັນຫຼຸກປົກຮອງຄື່ອ ໄພວ່ ແລະທາສ (ດຸຈຸດີ ດົງສູວຽຣັນ ແລະ ກ້າທີ່ພັນຊີ ພັນຊີ, 2550) ແຕ່ກາຮີແບ່ງລຳດັບຫັນໃນສັງຄມໄທ່ໄມ່ໄດ້ເປັນແບບຕາຍຕ້າວ່າເມື່ອກາຮີແບ່ງຫັນ ຕາມຮະບນວຽກຮະບອນຂອງໝາວີນເດີຍ ແຕ່ເປັນກາຮີແບ່ງຕາມຄວາມສາມາດ ອາກມີຄວາມຮູ້ດີກາຮີຕິກ່າວຕິ

กีสามารถเลื่อนขั้นทางสังคมได้ นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีดีสถานภาพ ทรัพย์ เกียรติยศ อาชีพ การศึกษา อำนาจ และคุณงามความดี เป็นเกณฑ์ในการจัดสถานภาพทางชั้นของบุคคล สอดคล้องกับที่วงศิริภานันต์ (Vongvipanond, 1994) ได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจว่า คนไทยจะมอง ทุกอย่างเป็นระบบลำดับขั้น ดังจะเห็นได้จากคำพูด ที่ต่ำที่สูง ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยมองว่า คนในสังคมอาจสูงหรือต่ำ แตกต่างกันไปตามอายุ พื้นฐานทางครอบครัว อาชีพ และมีสถานภาพ บางอย่าง เช่น ถ้าเป็นพระ ก็จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ คนอายุมากกว่าจะได้รับความ เคารพ โดยคำสรรพนามคือคำที่เด่นชัดที่สุดที่แสดงให้รู้ว่าผู้พูดวางตนเองและผู้ฟังไว้ในลำดับ ขั้นไหน ความคิดเห็นของผู้พูดเกี่ยวกับระดับความท่าทาง หรือความโกลาหล หรือความล้มเหลว ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็นอย่างไร นอกจากนี้ คนไทยยังได้จัดลำดับส่วนของร่างกายด้วย โดยมองว่าศีรษะ และหน้า คือส่วนที่สูงกว่าส่วนอื่นในร่างกาย ดังจะเห็นได้จากการที่พบร่วมมือคำและอุปักษณ์ที่เกี่ยวกับ หัวและหน้ามากกว่าส่วนอื่นของร่างกาย และสิ่งนี้อาจอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดคนไทยจึงไม่ชอบ ให้ผู้อื่นจับศีรษะ หรือใช้เท้าขี้ม้าที่ยังผู้พูด

‘การรับกวนผู้อื่น’ คือ สิ่งหนึ่งที่ผู้พูดไม่ต้องการให้เกิด เนื่องจากมองว่าอาจทำให้ผู้อื่นจะรู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อื่นรู้สึกไม่ดีตั้งกกล่าว ผู้พูดจึงพูดว่า เกรงใจ, เพื่อสื่อความหมายว่า ‘กลัวว่า...จะไม่พอใจ’ ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงหงั้นในแผลงลิงที่เป็นนามธรรม เช่น การรับเวลา การรับกวนความรู้สึก หรือรับกวนจิตใจ และสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น รับกวนแรงงานโดยการขอให้ผู้อื่นทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตน ซึ่งในกรณีผู้พูดมองว่าตนอาจรับกวนผู้ฟังไม่มากจนเกินไปก็อาจ

ยอมรับให้ผู้ฟังกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตนเอง แต่หากมองว่าจะربحกวนจนทำให้ผู้ฟังเดือดร้อน ผู้พูด ก็จะปฏิเสธว่าตนไม่ต้องการربحกวน แม้ว่าในโดยแท้จริงแล้วผู้พูดอาจต้องการربحกวนผู้ฟังก็ได้ ซึ่งการใช้ ‘เกรงใจ’ นี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดเลือกที่จะดำเนินถึงความรู้สึกของผู้ฟังมากกว่าความรู้สึก ของตัวผู้พูดเอง และได้นำหลักพุทธศาสนาเรื่องการไม่เบียดเบี้ยนผู้อื่นมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกลมกลืน

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความสุภาพค่อนข้างมาก ทั้งทางด้านความประพฤติและคำพูด โดยความสุภาพทางด้านความประพฤติแสดงออกโดยการแสดงความยำเกรง ไม่เบียดเบี้ยน หรือรบกวนให้ผู้อื่นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไม่เต็มใจให้ผู้พูด ส่วนความสุภาพในด้านคำพูดแสดงผ่านการใช้คำว่า ‘เกรงใจ’ ให้เหมาะสมสมกับปัจจัยทางสังคม และ ปัจจัยทางวัฒนภูมิบัตติศาสตร์ของคู่สนทนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องความสุภาพและคำว่า ‘เกรงใจ’ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแน่นแฟ้น โดยคำว่า ‘เกรงใจ’ เป็นเครื่องมือที่ผู้พูดใช้แสดง ความสุภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับอินชาครา (Intacharkra, 2011) ที่มองว่าสังคมไทยให้ความ สำคัญกับ ‘ความเกรงใจ’ เป็นอย่างมาก และแนวคิดเรื่องดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสื่อสารของคน ในสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- กัลยา ติงค์ทิร์ย (ม.ร.ว.) และ อมรา ประสิทธิรัชสินธุ. (2531). การใช้คำเรียกงานในภาษาไทยสมัย กรุงรัตนโกสินทร์. โครงการเผยแพร่องานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คริสโตเฟอร์ ไรท์. (2549). *Cross-cultural ฝรั่งไม่เข้าใจ คนไทยไม่เก็ท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ WPS (Thailand). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาภาษาศาสตร์. (2553). คลังข้อมูล ภาษาไทยแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2553, สืบค้นจาก <http://ling.arts.chula.ac.th/ThaiConc>
- ชาย โพธิสิตา. (2535). ‘ไม่เป็นไร’ ใน คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย. บรรณาธิการ สุวรรณ สถาอันนท์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 329-336.
- ณัฐพงศ์ รังษาม และ เนรเมตร จิตรรักษा. (2550). บทที่ 4 การเมืองการปกครองไทย. วันที่ค้นข้อมูล 25 ธันวาคม 2554, จากเว็บไซต์ <http://social.cru.in.th/local/Lesson/PDF/6.pdf>
- ดุจฤดี คงสุวรรณ และ ภัทรีพันธุ์ พันธุ. (2550). บทที่ 2 พัฒนาการสังคมไทย. วันที่ค้นข้อมูล 25 ธันวาคม 2554, จากเว็บไซต์ <http://social.cru.in.th/local/Lesson/PDF/4.pdf>
- ทัศนีย์ เมฆดาวรัตน์. (2554). ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสิน ‘ความสุภาพ’ ในการสนทนากองเพศชาย และเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างระดับอุดมศึกษาของไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 51(3), 141-166.

- เอียรษัย เอี่ยมวรเมธ. (2546). พจนานุกรมไทย ฉบับอธิบาย 2 ภาษา. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.

นวารณ พันธุเมธ. (2544). คลังคำ. กรุงเทพฯ: ออมรินทร์พรินติ้ง.

บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ. โ. เอส. พรินติ้ง เข้าส์.

ราชบันทิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบันทิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค พับลิเคชั่น.

พทยา สายหุ แคลคด. (2515). เอกลักษณ์ของสังคมไทยในอนาคต. ใน: บันทึกการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์ของสังคมไทยในอนาคต. จัดโดยคณะกรรมการอธิการอนุรักษ์ศิลปกรรม แห่ง สมาคม สถาปนิกสยาม ใน พระบรมราชูปถัมภ์ ณ สยามสมาคม วันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2514. กรุงเทพฯ. หน้า 25-104.

ลิพิต ชีรเวศิน. (2548). คนไทยในอุดมคติ. กรุงเทพฯ: แม็ค.

วิลเลียม คลอสเนอร์. (2530). สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 1. (แปลจาก Reflections on Thai Culture โดย บัตติยา กรรณสูต). กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สุพัตรา สุภาพ. (2537). สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิช.

สระ ศิริมหาวรรณ. (2546). คำนิยมเรื่องความเกรงใจกับความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานระหว่าง พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประเสริฐรัตน์สินธุ. (2550). ภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แอนดรู บีก์ก์. (2547). เกรงใจแปลว่าอะไรเป็นภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดับเบิลยูาย.

Cooke, Joseph R. (1968). *Pronominal reference in Thai, Burmese, and Vietnamese*. Berkeley: University of California Press.

Cooke, J.R. (1989). 'Thai sentence particles: forms, meanings, and formal-semantic variations'. In *Papers in Southeast Asian Linguistics No. 12, Thai Sentence Particles and Other Topics*. Australia: Australian National University, pp. 1-90.

Goddard, Cliff. (2004). *Speech-acts, values and cultural scripts: a study in Malay ethnopragmatics*. Retrieved January 18, 2010 from <http://combs.anu.edu.au/SpecialProj/ASAA/biennial-conference/2004/> Goddard-C-ASAA2004.pdf

_____. (2006). Cultural script. In: Jef Verschueren, Jan-Ola Ostman. (Eds.), *Handbook of Pragmatics*. John Benjamins Publishing Company.

Goddard, Cliff & Wiezbicka, Anna. (2004). Cultural scripts: What are they and what are they good for? *Intercultural Pragmatics* 1(2), 153-166.

- Hongladarom, Krisadawan. (2007). ‘Don’t blame me for criticizing you...’: A study of metapragmatic comments in Thai. In *Metapragmatics in Use*. Edited by Wolfram Bublitz and Axel Hubler. Amsterdam: John Benjamins, pp. 29-48.
- Intacharkra, Songthama. (2011). *Politeness motivated by the “heart” and “(ir)rationality” in Thai culture*. (in press).
- Iwasaki, Shoichi & Ingkaphirom Horie, Preeya. (2000). Creating Speech Register in Thai Conversation. *Language in Society* 29 (4), 519-554.
- Leech, G.N. 1981. *Semantics*. Hardsworth: Penguin.
- Parkinson, D.B. (1985). *Constructing the social context of communication: Terms of address in Egyptian Arabic*. Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.
- Vongvipanond, Peansiri. (1994). *Linguistic perspectives on Thai culture*. Retrieved December 25, 2011 from http://www.thaihealingalliance.com/membersonly/Research_and_Other_Items_of_Interest/Linguistic%20Perspectives%20of%20Thai%20Culture.pdf
- Wierzbicka, Anna. (1997). *Understanding Cultures through Their key words English, Russian Polish, German and Japanese*. Oxford: Oxford University Press.
- Winchattz, Michaela R. (2001). Social Meanings in German Interactions: An Ethnographic Analysis of the Second-Person Pronoun Sie. *Research on Language and Social Interaction* 34 (3), 337–369.
- Yoon, Kyung Joo. (2004). Not just words: Korean social models and the use of honorifics. *Intercultural Pragmatics* 1(2), 189-210.